

Česká zemědělská univerzita v Praze

Institut vzdělávání a poradenství

Vzdělávání seniorů na U3V

Bakalářská práce

Autor: **Dominik Petříček**

Vedoucí práce: **PhDr. Lucie Smékalová, Ph.D. et Ph.D.**

2016

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „*Vzdělávání seniorů na U3V*“ vypracoval samostatně a použil jen pramenů, které cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Jsem si vědom, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním dle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Jsem si vědom, že moje bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitní databázi a bude veřejně přístupná k nahlédnutí.

Jsem si vědom, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

.....
(podpis autora)

V Praze ..... dne .....

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí bakalářské práce PhDr. Lucii Smékalové, Ph.D. et Ph.D. za cenné rady, vstřícný přístup a čas, který mně věnovala.

Chtěl bych také poděkovat PhDr. Mgr. Marii Hanušové a Ing. Kateřině Tomšíkové, lektorkám kurzu „Vzdělávání ke kvalitě života seniorů“, které mně umožnily uskutečnit průzkum mezi seniory a také samotným posluchačům kurzu, kteří ochotně vyplnili předložené dotazníky.

Abstrakt

Hlavním cílem bakalářské práce s názvem „*Vzdělávání seniorů na U3V*“ je zjistit, proč senioři ve svém volném čase navštěvují univerzity třetího věku a studují, přestože své nabyté vědomosti nemají možnost aktivně uplatnit v profesní sféře. Práce se věnuje také otázkám průběhu studia - jaký je osobní přínos jednotlivým posluchačům a jestli naplnilo studium jejich očekávání.

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část čerpá z poznatků odborníků a charakterizuje jednotlivé pojmy týkající se stárnutí a stáří. V teoretické rovině se rovněž dotýká smyslu, cíle a funkce vzdělávání seniorů. Závěr teoretické části je věnován historii seniorského vzdělávání v České republice a popisuje další instituce zabývající se edukací seniorů. Samostatná kapitola patří Univerzitě třetího věku na České zemědělské univerzitě, kde jsou uvedeny studijní programy jednotlivých fakult U3V na ČZU.

Praktickou část tvoří vlastní průzkum, který byl realizován mezi posluchači Univerzity třetího věku na Institutu vzdělávání a poradenství při ČZU. Cílem průzkumu bylo zjistit motivaci seniorů ke studiu na U3V, dále osobní přínos pro jednotlivé studenty a zda studium naplnilo očekávání respondentů. Výsledky průzkumu jsou analyzovány a zpracovány do grafů.

Abstract

The main goals of the bachelor thesis entitled "Education of seniors at the U3A" are to find the reasons why seniors attend U3A and why they are willing to study at their age, in their free time, despite the fact that they are not likely to use the acquired knowledge for work purposes. The thesis focuses on what the benefit is for each participant and to what extent their studies met their expectations.

The work is divided into two parts, theoretical and practical. The theoretical part is based on expert findings. It defines technical terms relating to ageing and senescence, and focuses on the meaning, the goal and the function of education of seniors. The end of the theoretical part is dedicated to the history of educating seniors in the Czech Republic and describes institutions other than U3A which educate seniors. A separate chapter focuses on U3A and gives an overview of study programmes within each faculty at the Czech University of Life Sciences Prague.

The practical part consists of original research among participants attending U3A at the Institute of Education and Communication at the Czech University of Life Sciences Prague. The main goal of the research was to identify the motivation of seniors' study at the U3A, the personal benefit for each student and whether the study satisfies the respondents' expectations. The results of the research were analyzed and processed into charts.

Místo pro zadávací list

Místo pro zadávací list

Obsah

Úvod	10
1. Cíl a metodika	11
1.1 Cíl	11
1.2 Metodika	11
2. Přehled řešené problematiky	12
2.1 Vymezení pojmů stáří, stárnutí, etapy stáří	12
2.1.1 Stárnutí	12
2.1.2 Stáří	14
2.1.3 Etapy stáří	16
3. Aktivní stáří – odchodem do důchodu život nekončí	18
3.1 Příprava na stáří	18
4. Vzdělávání seniorů	22
4.1 Smysl, cíle a funkce vzdělávání seniorů	23
4.2 Motivace seniorů ke vzdělávání	24
4.3 Vzdělávání seniorů v České republice	26
4.4 Univerzity třetího věku	27
4.5 Akademie třetího věku	29
4.6 Univerzity volného času	30
4.7 Kluby seniorů	30
4.8 Virtuální univerzita třetího věku	31
4.9 Asociace univerzit třetího věku	31
5. Univerzita třetího věku na České zemědělské univerzitě	32
5.1 Studijní programy jednotlivých fakult U3V na ČZU	33
5.1.1 Fakulta agrobiologie, přírodních a potravinových zdrojů (FAPPZ)	33

5.1.2 Provozně ekonomická fakulta (PEF)	33
5.1.3 Institut vzdělávání a poradenství (IVP)	33
5.1.4 Fakulta tropického zemědělství (FTZ).....	34
5.1.5 Fakulta lesnická a dřevařská (FLD).....	34
6. Praktická část práce	35
6.1 Cíl průzkumného šetření.....	35
7. Metody sběru dat	36
7.1 Dotazník.....	36
7.2 Pilotáž dotazníku	36
8. Výběr a charakteristika respondentů	37
9. Popis, analýza a interpretace dat	41
9.1 Vyhodnocení průzkumu.....	41
10. Shrnutí průzkumného šetření	54
11. Použité zdroje	56
12. Seznam grafů.....	59
13. Seznam příloh.....	60

Úvod

„Každý, kdo se přestane učit, je starý, ať je mu 20 nebo 80. Každý, kdo se stále učí, zůstává mladý. Je nejlepší v životě zůstat mladý“

Henry Ford

Pro bakalářskou práci jsem si vybral téma vzdělávání seniorů na U3V. V teoretické části se budu věnovat vzdělávání seniorů v obecné i institucionální rovině.

Zajímají mě motivy, které vedou seniory k tomu, aby znovu usedli do školních lavic. Proč se chtějí dále vzdělávat, když nabyté poznatky nebudou moci uplatnit ve svém zaměstnání.

V praktické části, pomocí průzkumu formou dotazníku, budu proto zjišťovat motivaci seniorů a také okolnosti a průběh jejich studia na vybrané U3V - konkrétně na České zemědělské univerzitě v Praze.

Problematikou stáří a stárnutí jsem se zabýval i ve svých pracích ve druhém ročníku. Je to téma, které mě velmi zajímá. Protože naše populace stárne, je to i velmi aktuální téma. Ve své práci bych chtěl ukázat seniory v jiném světle, než jak je prezentují některá média - jako lidi, kteří mají zájem o dění kolem sebe a chtějí získat poznatky z různých oborů.

1. Cíl a metodika

1.1 Cíl

Cílem bakalářské práce „Vzdělávání seniorů na U3V“ je popsat vzdělávání seniorů v obecné a institucionální rovině. V praktické části pomocí průzkumu zjistit motivaci seniorů a také okolnosti a průběh jejich studia na vybrané U3V.

1.2 Metodika

Bakalářská práce je zaměřena na jednu z forem aktivního stárnutí, a to vzdělávání seniorů. Konkrétně bude věnována studiu seniorů na Univerzitě třetího věku na České zemědělské univerzitě. Teoretická část je zaměřena na vysvětlení pojmů týkajících se stáří, stárnutí a seniorů. V práci bude též popsána historie univerzit třetího věku a jejich význam.

V praktické části bude proveden průzkum mezi studenty U3V zaměřený na motivaci seniorů ke studiu, na to co od studia očekávají, jak probíhá a zda naplňuje jejich očekávání.

2. Přehled řešené problematiky

2.1 Vymezení pojmů stáří, stárnutí, etapy stáří

2.1.1 Stárnutí

Stárnutí je celoživotní nezvratný kontinuální proces - představuje přirozenou součást životního cyklu člověka. Je výsledkem vzájemného působení genetických podmínek a faktorů vnějšího prostředí. Rychlost stárnutí je geneticky zakódována, každý jedinec tedy stárne podle vlastního programu (Veteška, Vacínová, 2011, str. 124).

Nástup tělesného stárnutí i celý jeho průběh je do značné míry individuální a závisí také na způsobu života a práci člověka, na jeho celkovém zdraví, prodělaných chorobách či úrazech a také na jeho genetických vlastnostech, které zdědil po svých předcích (Wolf, 1982, str. 86). Obecně je stárnutí definováno jako hromadění různých škodlivých změn, k nimž dochází v buňkách a tkáních s narůstajícím věkem, a které jsou zodpovědné za zvýšené riziko onemocnění a úmrtí. Příčiny stárnutí nejsou uspokojivě vysvětleny (Ondrušová, 2011, str. 15). Baudisch (in Gruss, 2009, str. 61) popisuje stárnutí jako „*fyzilogický proces probíhající s věkem*“. To, jakým způsobem stárnutí s přibývajícím věkem postupuje, se odráží v procesech stárnutí - mortalitě a fertilitě. Není přitom jasně dané, jak přesně se mortalita a fertilita mění. Stárnutí popisuje změnu stavu v průběhu chronologického věku.

Každý člověk stárne. Problém, před kterým ale lidé ve svých dějinách ještě nikdy nestáli, tkví v tom, že výrazně stárne lidstvo jako celek (Haškovcová, 1990, str. 119).

Hamilton (1999, str. 22) označuje stárnutí jako „*závěrečnou fázi lidského vývoje, kterou prožívá každý, i zdravý a úrazů ušetřený jedinec*“. Podle něj je velmi složité najít přesnou definici okamžiku, kdy končí střední věk a začíná stáří.

Rychlost stárnutí ovlivňují biologické, psychické a sociální faktory. Se stárnutím a stářím se lidé vyrovnávají různě. V životě se setkáváme se starými lidmi, kteří jsou usměvaví, příjemní, mají zájem o věci kolem sebe, ale také s lidmi, kteří jsou neustále s něčím nespokojeni a hledají ve všem jen to negativní, trnem v oku jsou jim hlavně mladí. To, jak člověk dokáže přijmout vlastní stáří je ovlivněno fyzickým i psychickým stavem jedince, zdravotním stavem

a částečně i inteligencí. Schopnost přijmout vlastní stáří bývá nazývána pojmem *adjustace*. Podle Šimíčkové-Čížkové a kol. (2008, str. 144 - 145) rozlišujeme pět osobnostních typů a jejich adjustaci na stáří:

1. Zralý, čínorodý, konstruktivní typ

Člověk je spokojený, má smysl pro humor, navazuje osobní vztahy s ostatními lidmi. Má optimistický postoj k životu, je soběstačný, tolerantní a přizpůsobivý. Má své zájmy, které stále rozvíjí. Hledá způsoby, jak obtíže stáří přijatelně zvládnout. Do minulosti hledí bez hořkosti a ničeho nelituje. Je smířený se smrtí, ale do budoucna hledí s perspektivou.

V publikaci „Senioři vítáni“ jedna z účastnic programu stejného názvu prohlásila: *„Seniorský věk není nic jiného než další etapa života, kde slovo musím, nahradím slovem, chci.“*

Pozitivní přístup ke stáří má také herečka Květa Fialová. Stáří považuje za nejkrásnější období svého života především kvůli pocitu absolutní svobody. *„Když jste mladý, máte pocit, že toho musíte spoustu stihnout a spoustu dokázat. Máte hodně povinností a kvůli spoustě věcí se trápíte. Naopak ve stáří má už člověk zkušenosti a ví, co může hodit za hlavu. Mnohem víc toho vydrží a dokáže to přijmout.“*

2. Závislý typ

Jedinec je pasivní a nesoběstačný. Víc než na vlastní síly spoléhá na pomoc okolí. Očekává, že jeho potřeby citové a materiální uspokojí druzí. Ve vztahu k druhým lidem je opatrný a podezřavý. Žádná činnost jej neuspokojuje. Centrem jeho zájmu je vlastní osoba. Své problémy zveličuje, a to mu umožňuje snadnější manipulaci s lidmi, kteří jsou v jeho blízkosti. Má rád své soukromí, odpočinek, pohodlí a bezpečí. Má nízké sebevědomí, nedbá o sebe.

3. Obranný typ

Tito lidé jsou zcela soběstační a velmi si na tom zakládají, odmítají pomoc okolí. Obávají se jakékoliv závislosti a hrozící ztráty aktivního života. Těžko se smířují se svým stárnutím a hledají neustále různé činnosti. Nemají čas na udržování sociálních kontaktů. Bývají konfliktní a chtějí mít moc a kontrolu nad tím, co se děje. K faktické akceptaci svého stárnutí a stáří jsou donuceni až objektivními okolnostmi - např. vlastní nemocí.

4. Nepřátelský typ

Lidé, kteří patří do této kategorie, měli již v předcházejícím životě neustále meziosobní konflikty. Mají tendenci svalovat vinu na druhé, jsou agresivní a podezřívaví. Jsou dogmatictí a neústupní ve svých postojích a zvycích. Nejsou schopni konstruktivně reagovat na problémy stáří. Častokrát se velmi brání i ztrátě zaměstnání. Vůči lidem, hlavně mladým, se chovají nepřátelsky, protože jim závidí. Jejich zájmová činnost spočívá v psaní anonymů, stížností a udání. Žijí většinou osaměle, rodina i ostatní lidé se jim spíše vyhýbají. Nejsou a nikdy nebyli schopni tolerance, lásky a altruismu.

5. Sebenenávistný typ

I tato skupina má problém s přijetím vlastního stáří, ale na rozdíl od předcházející skupiny, obrací svou nenávist vůči sobě. Tento typ je pesimistický a považuje se za oběť svého osudu. Nemívá koníčky, spíše se vymlouvá na svou nemožnost. Cítí se osaměle, ale sociální kontakty nevyhledává. V komunikaci je lítostivý a depresivní. Tito jedinci mají ze všech strategií největší sklony k depresím a následným sebevraždám.

Tento postoj vzniká většinou v pozdním stáří v důsledku zhoršení tělesného stavu. Tyto postoje k přijetí vlastního stáří jsou neměnné, jsou hluboce zakořeněné a často vycházejí z životní strategie daného člověka. Jediným možným řešením je pomoci těmto lidem, aby jejich život byl snesitelnější, aby stárnutí bylo důstojnější, a aby v něm člověk nezůstal sám. Strategie vyrovnávání se se stárnutím a stářím založené na strachu ze stáří, na přijetí nereálných stereotypů o stáří, na hyperaktivitě nebo naopak pasivní rezignaci se považují za méně úspěšné (Špatenková, Smékalová 2015, str. 61).

2.1.2 Stáří

Výsledkem stárnutí je stáří. Pojem stáří definuje řada autorů, všichni se shodují v tom, že stáří je přirozeným průběhem života, a že příčiny stárnutí a stáří nejsou dosud uspokojivě vysvětleny.

„Stáří je zároveň tělesný, psychický, sociální a duchovní jev“ (Baltes in Gruss, str. 11). Stáří se objevuje postupně, tak jak se stávají v životě člověka reálnými další a další jevy a procesy, charakterizující stáří (Sak, Kolesárová, 2012, str. 15).

V dnešní společnosti je považován za starého každý člověk, který dosáhl penzijního věku. A protože každý starobní důchodce je považován za starého člověka, většina lidí považuje odchod do důchodu za počátek stáří (Haškovcová, 1990, str. 22).

Sak a Kolesárová (2012, str. 14) představují stáří jako životní fázi člověka ohraničenou dvěma časovými body. Horní hranice je ostře vymezena smrtí, spodní věková hranice je rozostřena tím, že jevy a procesy, které ovlivňují stáří, vstupují do života člověka postupně.

Podle Mühlpachra (2004, str. 18) „*je stáří obecným označením pozdních fází ontogeneze, přirozeného průběhu života. Je důsledkem a projevem geneticky podmíněných involučních procesů, na které působí další faktory (především choroby, způsob života a životní podmínky), a je spojeno s řadou významných změn sociálních (osamostatnění dětí, odchod do penze a jiné změny sociálních rolí). Vymezení stáří a jeho periodizace je tedy velmi obtížné.*“

K typickým fyzickým projevům stáří patří pokles tělesné hmotnosti, snížení pohyblivosti, zhoršení zraku a sluchu. Dochází také ke snížení výkonnosti srdce, plic a cévního systému. Vnějšími znaky jsou změny na kůži - pigmentové skvrny, hluboké vrásky, šednutí vlasů, lámavost nehtů apod.

Mění se i psychický stav člověka, zhoršuje se smyslové vnímání, schopnost učení, mění se struktura paměti, celková soběstačnost. Starý člověk často trpí zvýšenou únavností, poruchami spánku a rozmrzelostí. Často se u něj projevuje smutek, protože bilancuje svůj život a z nadhledu má pocit, že spoustu věcí měl udělat jinak. Mnoho seniorů se také obává samoty.

Haškovcová (2010, str. 37) charakterizuje stáří jako přirozené období života, které se vztahuje také k ostatním životním obdobím: k dětství, mládí, době zralosti.

Stáří považuje Tošnerová (2009, str. 14) za přirozený a předvídatelný proces změn. Změny jsou většinou vnímány jako ztráty, protože nás nutí vzdát se řady situací, přijmout nové role a poradit si s omezenějšími schopnostmi (Tošnerová, 2009, str. 14).

2.1.3 Etapy stáří

Stáří kalendářní (chronologické)

V běžném životě se uplatňuje kalendářní stáří. Ondrušová (2011, str. 16) zmiňuje kalendářní stáří jako důležitý ukazatel toho, jak je kdo starý, ale na druhou stranu nevypovídá nic o involučních změnách, pracovních schopnostech nebo změnách sociálních rolí.

„Kalendářní stáří je vymezeno dosažením určitého, arbitrárně stanoveného věku, od něhož se empiricky obvykle nápadněji projevují involuční změny. Výhodou kalendářního vymezení stáří je jednoznačnost, jednoduchost a snadná komparace“ (Mühlpachr, 2004, str. 20).

Hamilton (1999, str. 19) považuje kalendářní věk za náhodně zvolenou nepřesnou míru. Uvádí, že chronologický věk nemůže být pokládán za spolehlivý ukazatel životního stavu konkrétního jedince, může pouze naznačovat stav průměrného člověka. Mezní věk určující stáří je podle Hamiltona (1999, str. 20) věk v rozmezí 60 - 65 let. Konkrétní okamžik, ve kterém člověk zestárne, nelze určit.

Odborníci věnující se problematice stáří a stárnutí považují za počátek stáří věk 65 let, za vlastní stáří se považuje věk od 75 let.

Haškovcová (2010, str. 21) uvádí pro seniory ve věkovém pásmu 65 - 74 let pojmenování "mladí senioři" a osoby od 75 let označuje termínem "starý starý".

Stáří biologické

Biologické stáří vyjadřuje konkrétní změny organismu jako je např. atrofie, pokles funkční zdatnosti, změny regulačních a adaptačních mechanismů, které jsou obvykle propojeny se změnami, jež se vyskytují často ve vyšším věku - ateroskleróza. *„Pokusy o určení biologického stáří, které by bylo výstižnější než kalendářní věk konkrétního člověka, se nezdařily a stanovení biologického stáří ani jeho dílčích variant se nevyužívá. Stále tak chybí objektivizace zjevné skutečnosti, že lidé stejného kalendářního věku se významně liší mírou involučních změn a funkční zdatnosti“* (Mühlpachr, 2004, str. 19).

Benešová (2014, str. 20) označuje biologický věk jako věk našich orgánů a naší fyzické kondice.

Stejně i Hamilton (1999, str. 22) charakterizuje biologický věk jako stav fyzického vývoje či degenerace.

„Za biologický věk můžeme i my sami, podíleme se na něm, můžeme ho ovlivnit - životním stylem, stravovacími návyky apod.“ (Tošnerová, 2009, str. 15).

Čornaničová (2004, str. 30) označuje biologický věk také jako funkční věk. Ten udává skutečnou biologickou výkonnost organismu. Za příznivých podmínek může biologický věk člověka zaostávat za kalendářním a člověk i v pokročilejším věku může působit mladistvě.

Stáří sociální

Sociální stáří je období vymezené kombinací několika sociálních změn či splněním určitého kritéria - nejčastěji dosažení věku, v němž vzniká nárok na odchod do starobního důchodu.

„Sociální stáří je dáno změnou rolí, životního způsobu i ekonomického zajištění“ (Mühlpachr, 2004, str. 19).

Podle Hamiltona (1999, str. 19) se sociální věk vztahuje ke společenskému očekávání chování přiměřeného určitému biologickému věku.

3. Aktivní stáří – odchodem do důchodu život nekončí

Odchod do důchodu přijímá každý člověk jinak. Myslím, že hodně záleží na tom, jak je člověk ve své profesi spokojený. Vím ze svého okolí, že pokud je člověk ve své profesi úspěšný, nebo ten, pro něhož je jeho povolání zároveň koníčkem, se na důchod netěší. Celý život si budoval kariéru a nedovede si představit, že najednou bude muset svoji práci opustit. Na druhé straně jsou lidé, pro které je odchod do důchodu úleva, protože se budou moci věnovat zálibám, na které neměli dříve čas a nebudou muset řešit každodenní pracovní povinnosti.

Sak a Kolesárová (2012, str. 31) uvádějí, že až 52 % populace se těší na svobodu, kterou spojují se stářím a důchodem. K dalším pozitivním znakům stáří patří disponibilita času, jeho objem, náplň a užívání si vnučat, která svým způsobem seniory přenášejí do budoucnosti a dávají jim nesmrtelnost.

3.1 Příprava na stáří

V České republice je koordinátorem politiky přípravy na stárnutí Ministerstvo práce a sociálních věcí. Usnesením vlády České republiky ze dne 30. března 2015 č. 218 byla ke dni 31. prosince 2014 schválena aktualizace strategického dokumentu *„Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 – 2017“*.

Vzhledem k nutnosti řešit efektivněji na vládní úrovni problematiku stárnutí populace, je aktualizovaná verze Národního akčního plánu doplněna o novou oblast *„A - Realizace politiky přípravy na stárnutí“*.

Základním rámcem *„Národního akčního plánu“* je zajištění dodržování a ochrany lidských práv seniorů. Záměrem je komplexní přístup k řešení problematiky stárnutí populace, koordinace a propojování jednotlivých strategií resortů v oblasti přístupů ke stárnutí a vytvoření společných priorit všech přijatých opatření.

Mezi hlavní principy politiky přípravy na stárnutí z pohledu Ministerstva práce a sociálních věcí patří důraz na lidská práva, respektování genderového aspektu problematiky stárnutí, celoživotní přístup ke stárnutí a zdraví, důraz na rodinu a mezigenerační vztahy, tvorba

opatření na výzkumem podložených poznacích a relevantních statistických datech, zvláštní pozornost je věnována menšinám (seniorům zdravotně postiženým, trpícím demencí, duševně nemocným, seniorům z etnických menšin atd.), respektování rozdílů mezi venkovem a městem.

Autoři zabývající se problematikou seniorů se shodují v tom, že je velmi důležitá příprava na stáří. Už v produktivním věku by si měl každý najít vhodný životní program, zajímavé koníčky a dobré přátele. Haškovcová (2010), Mühlpachr (2004) i Petřková a Čornaničová (2004) se shodují v tom, že příprava na stáří by měla probíhat v jednotlivých etapách. Jako jednu z důležitých etap považují shodně dlouhodobou - celoživotní - přípravu na stáří. Dlouhodobá příprava na stáří by podle nich měla být součástí všech výchovných a vzdělávacích programů již od útlého věku.

Kvalitu života ve stáří ovlivňuje rozhodujícím způsobem zdravotní stav, úroveň bydlení, ekonomická situace, možnost komunikace s lidmi a zapojení do života společnosti. Příprava na stáří by měla být chápána jako přirozená součást široce koncipované andragogiky, orientované na osobnostní rozvoj.

Už před více než třiceti lety upozorňoval Livečka, (in Wolf, 1982, str. 292) jak rozhodující je význam aktivity pro výchovu a vzdělávání dospělých ke stáří a ve stáří. Uvádí, že nedostatečný rozvoj aktivity podstatně narušuje schopnost lidí starších věkových skupin přizpůsobovat se svému společenskému prostředí a způsobuje i společensky nežádoucí rozvoj jejich osobních rysů, hlavně rysů vůle a charakteru.

Člověk by měl mít v průběhu celého života, kromě výdělečné činnosti a zájmu o rodinu, své vlastní volnočasové aktivity (Tošnerová, 2009, str. 26).

„Příprava na stáří zahrnuje zdravý životní styl, podporu zdraví ve středním věku, podporu aktivit tělesných a duševních s přiměřenou psychohygienou a relaxací, výběr vhodných alternativních aktivit v rámci substituční teorie požadující zaplnění prostoru uvolněného penzionováním, tj. zachovávání zájmových aktivit ve středním věku a jejich racionální upřesnění pro další období ve věku předdůchodovém“ (Mühlpachr, 2004, str. 133).

Připravovat se na stáří znamená přijímat nové informace a impulsy, shromažďovat vědomosti o zdravém stárnutí a to vše pak umět zužitkovat v úpravě životního stylu (Petřková, Čornaničová, 2004, str. 58).

Člověk by se měl na stáří připravovat zodpovědně v průběhu celého života, neměl by nic nechávat náhodě (Haškovcová, str. 144).

Anna Petřková a Rozálie Čornaničová (2004, str. 58, 59) rozlišují přípravu na stáří z hlediska časového a dále na vlastní přípravu na stárnutí - zdravotnickou, psychologickou a sociální.

Z hlediska časového by měla příprava probíhat ve čtyřech rovinách:

- ***dlouhodobá příprava*** - probíhá po celý život; zahrnuje nejen přípravu na zdravý způsob života, ale i výchovu ke kladným postojům ke stárnutí i ke starší generaci,
- ***přelad'ovací příprava*** - probíhá ve věku 40 - 60 let; jejím základem jsou zdravotnická opatření a psychologická příprava zaměřená na prevenci předčasného stárnutí,
- ***akutní, krátkodobá příprava na stárnutí*** - začíná přibližně pět let před dosažením důchodového věku a zaměřuje se zejména na zabezpečení života po stránce materiální a na optimalizaci vstupu do důchodu,
- ***aktuální příprava*** - výchova k optimálnímu a smysluplnému využití volného času ve stáří, k aktivitě a k využití potenciálu člověka vyššího věku.

Vlastní příprava na stárnutí:

- ***zdravotnická příprava*** je založena na screeningovém vyšetření lidí středního věku se zaměřením na odhalení rizik kardiovaskulárních onemocnění, na včasnou diagnostiku nádorů, na chronická onemocnění dýchacích orgánů, pohybového aparátu apod. Je důležité pamatovat na osvojení si zásad správného životního stylu, zejména racionální výživu, aktivní odpočinek, dostatek pohybových aktivit a omezení nebo eliminaci škodlivých návyků,
- ***psychologická příprava*** na stárnutí vychází ze zásad duševní hygieny a gerontopsychologie. Psychická výkonnost jedince, stejně jako jeho zdraví, je negativně ovlivňována nemocemi, jednostrannou aktivitou, izolací a nesprávným postojem ke stárnutí. Toto věkové období provázejí často stavy frustrace, což se může projevat na jedné straně skleslostí, lhostejností a pasivitou a na straně druhé agresivitou, závistivostí a popudlivostí,

- **sociální příprava** na stárnutí klade důraz na správnou optimalizaci práce v závislosti na věku, vzdělání, kvalifikaci a na zdravotním stavu seniora. Přejod z pracovní aktivity do důchodu by měl být plynulý a postupný. Předpokládá také úpravu pracovní doby a pracovní náplně. Sociální příprava zahrnuje také otázky bydlení, stravování a trávení volného času.

4. Vzdělávání seniorů

Jedním ze strategických cílů „*Národního akčního plánu podporujícího pozitivní stárnutí pro období let 2013 – 2017*“, (dále NAP) je zvýšit podíl seniorů zapojených do zájmového vzdělávání prostřednictvím U3V a akademie seniorů, a to s ohledem na místní dostupnost. Specifickým cílem NAP je rozvíjet U3V a další vzdělávací aktivity pro seniory s důrazem na zajištění dostupnosti i v menších městech a obcích.

Cílem edukace seniorů není podle A. Petřkové a R. Čornaničové (2004, str. 63) získávání vědomostí a dovedností, které jsou předpokladem výkonu, ale jde o rozvoj schopností, obohacení znalostí a rozvoj osobnosti k seberealizaci.

Edukační aktivity uspokojují nejen intelektuální, ale také sociální a emocionální potřeby seniorů (Špatenková, Smékalová, 2015, str. 35).

„Je prokázáno, že když staří lidé studují a mají jeden z jasných společensky garantovaných programů, méně si všímají existujících obtíží stáří, lépe je překonávají a skutečně méně stůňou“ (Haškovcová, 1990, str. 148).

Vzdělávání seniorů se věnuje *gerontagogika*. V odborné literatuře se můžeme setkat s různou obměnou tohoto názvu - *geragogika, gerontagogika, gerontopedagogika*.

Mühlpachr, (2004, str. 11) pojímá gerontopedagogiku v užším slova smyslu jako pedagogickou disciplínu zabývající se výchovou a vzděláváním seniorů. Je to vzdělávání ve stáří a ke stáří.

Gerontopedagogiku v širším slova smyslu charakterizuje Mühlpachr (2004, str. 11) jako teoreticko empirickou disciplínu zabezpečující komplexní péči, pomoc a podporu seniorům při uspokojování jejich potřeb v nemedicínské dimenzi, ale paralelně s ní. Lze ji podle něj chápat *„jako multioborovou disciplínu, ve které se prolínají poznatky především ze sociální práce, lékařství, psychologie, sociologie, andragogiky a práva“*.

Benešová (2014, str. 15) připisuje geragogice hlavně funkci posilovací. Ta přispívá k rozvoji zájmů, potřeb a schopností lidí v postproduktivním věku, k podpoře jejich aktivity, ke kultivaci jejich zájmů a potřeb.

Úloha geragogiky není podle Határa (2011, str. 21) omezena jen na edukační koncepci s ohledem na starší generaci jako cílovou skupinu, ale předmětem geragogické problematiky je také stárnutí a edukační zacházení s ním.

4.1 Smysl, cíle a funkce vzdělávání seniorů

Základním cílem a smyslem edukace seniorů je podle A. Petřkové a R. Čornaničové (2004, str. 64) zejména:

1. Kultivace života a jeho obohacování
2. Pochopení vývojových úkolů seniorského věku a usnadnění adaptace na změněný způsob života
3. Udržování tělesné a duševní aktivity
4. Pomoc při orientaci v dnešním rychle se měnícím světě

Senioři účastí na vzdělávání získávají kromě vědomostí, znalostí a dovedností také pocit potřebnosti a užitečnosti. To, že budou moci své nově nabyté znalosti uplatnit a využít je, motivuje seniory pro další vzdělávání a stanovení dalších cílů. Mnozí si tak dokazují vlastní schopnosti nebo se snaží překonat stereotypy, které o seniorech ve společnosti přetrvávají (Špatenková, Smékalová, 2015, str. 35).

Za velmi důležité považuje Šauerová (2013, str. 16) zapojit do vzdělávacích a také pohybových aktivit hlavně ty seniory, kteří ještě nepocítují příznaky stárnutí. Tím se sníží množství seniorů, kteří se dostanou do fáze rezignace a všechny snahy okolí o zlepšení jejich života budou negovat.

Cíle seniorské edukace člení Határ (2011, str. 70) do tří skupin:

1. **poznávací (kognitivní) cíle** - jsou zaměřené na rozvoj rozumové stránky osobnosti, na zdokonalování systému vědomostí. Tyto cíle se dosahují v procesu vzdělávání.
2. **postojové (socio-afektivní) cíle** - jsou zaměřené na dosažení pozitivních změn v postojích člověka a lze jich dosáhnout v procesu výchovy.
3. **výcvikové (psychomotorické) cíle** - jsou zaměřeny na praktickou zručnost. K jejich dosažení se používají aktivity odborného výcviku.

Pokud jde o funkci edukace seniorů, člení ji Petřková a Čornaničová (2004, str. 64) podle dvou základních hledisek, a to podle primárního cíle výchovy a vzdělávání a podle jejího specifického zaměření.

Határ (2011, str. 72) považuje za hlavní funkci edukace seniorů rozvíjení jejich osobnosti a poskytování podmínek k integraci do společnosti, aby se mohli aktivně podílet na jejím dění a být tak přínosem nejen pro společnost, ale i sobě samému a svým nejbližším.

Podle Mühlpachra (2004, str. 138) plní vzdělávání v postproduktivním věku funkci:

- **preventivní** - má pozitivní vliv na proces stárnutí a kvalitu života,
- **anticipační** - pomáhá přizpůsobit se změnám, které jsou spojeny s odchodem do důchodu,
- **rehabilitační** - udržuje a rozvíjí duševní a fyzické síly seniorů,
- **posilovací** - rozvíjí a kultivuje zájmy seniorů a rozvíjí jejich aktivitu.

Haškovcová (2010, str. 129) přidává k výše uvedeným funkcím ještě funkci *komunikační*, která seniorům umožní začlenění do společnosti a rozvíjení přátelských vztahů.

Špatenková a Smékalová (2015, str. 38) spatřují v edukačních aktivitách významný způsob hledání hodnot a kvalitní trávení volného času seniorů, příležitost k seberealizaci a ke zvýšení sebevědomí seniorů. Účast na vzdělávání zabraňuje sociálnímu vyloučení seniorů, přispívá k pocitu důstojnosti a životního uspokojení a má pozitivní vliv na fyzické i psychické zdraví.

4.2 Motivace seniorů ke vzdělávání

I v seniorském věku je člověk schopný učit se nové věci a získávat nové poznatky. Při edukaci seniorů je potřeba dodržovat určitá pravidla, aby byl obsah vzdělávání srozumitelný. Mezi tato pravidla patří hlavně respektování zvláštností vycházejících z psychických a fyzických změn procesu stárnutí, používání forem vzdělávání odpovídajících věku seniorů, používání vhodných norem pro posuzování výsledků vzdělávání, vytváření tvořivých aktivit pro seniory (Benešová, 2014, str. 96).

Základním specifickým vzdělávání seniorů je dobrovolnost, nejde při něm o získávání kvalifikace potřebné k výkonu povolání, a proto důležitou roli při edukaci seniorů hraje

motivace (Čornaničová, 1998, str. 78). Motivace je hybná síla chování, je to vůle něčeho dosáhnout.

Podle Benešové (2014, str. 106) motivaci lze členit z pohledu prožívání na pozitivní - pochvala, uznání a na negativní - negativní hodnocení. Při vzdělávání seniorů je důležité klást důraz na motivaci pozitivní.

Pojem motivace definuje Plháková (2003, str. 319) jako „*souhrn všech intrapsychických dynamických sil neboli motivů, které zpravidla aktivizují a organizují chování i prožívání s cílem změnit existující neuspokojivou situaci nebo dosáhnout něčeho pozitivního*“.

Smyslem motivace je nenásilné vytvoření pozitivního přístupu k nějakému výkonu nebo chování. Obvykle se tak označuje jak proces, tak jeho výsledek (Plamínek, 2007, str. 14). Beneš (2014, str. 104) označuje motivaci jako souhrn vnějších a vnitřních faktorů, které aktivují a řídí jednání a prožívání jedince a vedou ho k dosažení určitého cíle.

Jestliže snaha dosáhnout požadovaného cíle vychází z vlastní pohnutky jedince, jde o motivaci vnitřní, která je pro učení nejhodnotnější. Vnitřní motivace k učení vzniká jako výsledek předchozího učení, seniori by tedy měli mít s učením a vzděláváním předchozí pozitivní zkušenost. Vnější motivace je vyvolána podněty z okolí a je v případě edukace seniorů minimální (Hartl, 1999, str. 134).

Jak uvádí Nakonečný, (1997, str. 8) motivace je jednou ze složek psychické regulace činnosti, jejímž účelem je dosažení požadovaného cíle. Smyslem motivace je vytvoření pozitivního přístupu k nějakému výkonu nebo typu chování. Motivace je předpokladem úspěšného učení.

„Souhrnně lze říci, že motivace je postulovaný proces, určující zaměření (zacílení), trvání a intenzitu chování (jednání). V tomto smyslu je to psychologický hypotetický konstrukt popisující, resp. vysvětlující psychologické příčiny chování “ (Nakonečný, 1997, str. 15).

Motivace seniorů ke vzdělávání je různá. Záleží na dosaženém vzdělání, na druhu dosaženého vzdělání a také na předchozí účasti na dalším vzdělávání. Edukace seniorů má často charakter prevence, cílem je udržení tělesných a intelektuálních sil (Beneš, 2014, str. 112).

Motivační potřeby seniorů závisí na potřebě kontaktu s vrstevníky, potřebě překonat pocit osamělosti a potřebě sounáležitosti. Pro plnohodnotný život seniora je potřeba seberealizace, potřeba být užitečný a moci se uplatnit ve společnosti (Čípová in Veteška, 2011, str. 145).

Šerák (2009, str. 194) uvádí jako hlavní motivaci vzdělávání seniorů věnovat se oboru, o který měli zájem v minulosti, ale neměli možnost z různých důvodů tento obor studovat.

V souvislosti s učením dospělých se zmiňuje Šerák (2009, s. 62) o tzv. motivačním trojúhelníku.

Aby bylo učení efektivní, musí být dodrženy tři podmínky:

- **moci** - základní předpoklad je *mít možnost se učit*. Tato podmínka závisí na sociálních a fyzických aspektech života jedince,
- **chtít** - předpokladem je *zájem učit se*. Důležitá je silná vnitřní motivace. Pokud jedinec nemá zájem učit se, nic se nenaučí,
- **umět** - podle Šeráka (2009, str. 62) je *umění učit se* další z předpokladů učení.

4.3 Vzdělávání seniorů v České republice

Seniorské vzdělávání má u nás poměrně dlouhou historii. Od 80. let 20. století probíhalo vzdělávání seniorské populace v rámci Československého červeného kříže nebo Klubu aktivního stáří (KLAS). První česká akademie třetího věku vznikla v roce 1983 v Přerově, jejím zakladatelem bylo Okresní kulturní středisko a spoluorganizátorem byl Československý červený kříž. Zásluhou Čs. červeného kříže se organizované vzdělávání seniorů rozšířilo a do tří let existovaly dvě desítky akademií třetího věku, které spolupracovaly s univerzitami a vysokými školami (Adamec, Kryštof, Šolc, 2011, str. 18).

Z akademií třetího věku začaly postupně vznikat univerzity třetího věku. Na vzniku univerzit třetího věku u nás se významně podílel Československý červený kříž a Česká gerontologická a geriatrická společnost při České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně. Tematicky bylo vzdělávání zaměřeno na problematiku zdraví a jeho prevenci (Adamec, Kryštof, Šolc, 2011, str. 18).

Historicky první univerzita třetího věku v tehdejší Československu byla uspořádána v Olomouci na Univerzitě Palackého ve školním roce 1986/87. Garantem byl Československý červený kříž. První univerzita třetího věku organizovaná pod záštitou univerzity vznikla na tehdejší Fakultě všeobecného lékařství Univerzity Karlovy ve školním roce 1987/88. Zásahu na tom měl profesor Vladimír Pacovský (Haškovcová, 2010, str. 130).

V současné době pořádá v České republice seniorské vzdělávání na U3V 22 veřejných vysokých škol, které jsou sdruženy v Asociaci univerzit třetího věku.

Špatenková a Smékalová (2015, str. 89) uvádějí jako základní instituce vzdělávání seniorů:

- Univerzity třetího věku (U3V)
- Akademie třetího věku (A3V)
- Univerzity volného času (UVČ)
- Kluby seniorů (KS)

Senioři se mohou účastnit i běžných vzdělávacích aktivit určených pro širokou veřejnost. Protože tyto kurzy nejsou zaměřeny primárně seniorsky, může to pro účastníky představovat řadu úskalí a bariér (Špatenková, Smékalová, 2015, str. 89).

4.4 Univerzity třetího věku

Univerzity třetího věku představují nejznámější instituci pro vzdělávání seniorů. První U3V založil profesor Pierre Vellas v roce 1973 ve Francii na Univerzitě společenských věd v Toulouse, s cílem vytvořit vzdělávací příležitost pro stárnoucí populaci. Myšlenka univerzit třetího věku se začala rychle šířit do dalších evropských zemí. Ve střední Evropě se toto hnutí ujalo nejdříve v Polsku (Haškovcová, 2010, str. 127, 128).

U3V je nejvyšší úroveň vzdělávání seniorů. U nás vznikla U3V v letech 1986 na Univerzitě Palackého v Olomouci, a to z iniciativy Československého červeného kříže, o rok později v Praze na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy. V současné době probíhá téměř na všech českých univerzitách.

U3V mají za cíl poskytnout informace na vysokoškolské úrovni, ale neposkytují ucelené vysokoškolské vzdělání. Jsou jedno nebo vícesemestrové a mají různé odborné zaměření. Tyto přednášky mohou být na jednotlivá témata nebo zařazená v ucelených semestrálních až ročních i víceletých cyklech. Obsah studia se shoduje s obsahovým zaměřením pořádající vysoké školy. Kurzy nabízejí zájemcům o studium humanitní, přírodovědné i technické obory (Adamec, Kryštof, Šolc, 2011, str. 18).

Stejný pohled na U3V zmiňuje i Čípová (in Veteška, 2011, str. 139): „*U3V mají čistě zájmový edukační charakter a plní sociálně-adaptační funkci edukačního zaměření.*“

Univerzity třetího věku považuje Mühlpachr (2004, str. 140, 141) za speciální součást celoživotního vzdělávání poskytující seniorům vzdělání na nejvyšší možné úrovni. Smyslem vzdělávání není podle Mühlpachra odborná příprava, ale osobnostní rozvoj.

Mühlpachr (2004, str. 141) uvádí jako hlavní cíle U3V:

- Představit starším občanům nové vědecké poznatky
- Prohloubit jejich sebepoznání
- Usnadnit přizpůsobování a orientaci v měnícím se světě

Další cíle U3V jsou podle Benešové (2014, str. 114):

- Možnost získat nové sociální kontakty, překonat pocit neužitečnosti
- Smysluplné trávení volného času
- Vytvářet prostředí pro setkávání generací

Existují dva principy, podle kterých probíhá výuka na univerzitách třetího věku, a to francouzský a britský. V České republice je uplatňován model francouzský, podle něhož je činnost U3V spojena přímo s univerzitami. U britského modelu pořádají seniorské vzdělávání občanská sdružení (Čípová in Veteška, 2011, str. 139).

Podmínky pro přijímání na U3V jsou různé a stanovují si je vysoké školy individuálně. Absolventi nezískají akademický titul, při slavnostním aktu na závěr studia obdrží pouze potvrzení o absolvování U3V (Adamec, Kryštof, Šolc, 2011, str. 19).

Vzdělávání seniorů na U3V pořádá v České republice 22 vysokých škol na 19 fakultách. V akademickém roce 2014/2015 studovalo na univerzitách třetího věku přibližně 47 694 posluchačů.

Univerzity třetího věku jsou v České republice zastřešeny Asociací Univerzit třetího věku (AU3V) se sídlem v Brně. Jejím cílem je koordinovat činnost U3V v rámci České republiky a zajišťovat mezinárodní kontakty s evropskými organizacemi, zejména s organizací AIUTA, EFOS a EURAG. Od r. 1995 udržuje Asociace kontakty s Centrálou pro všeobecné a další vědecké vzdělávání v Ulmu (Adamec, Kryštof, Šolc, str. 27).

Organizace sdružující evropské seniorské vzdělávací instituce:

- **AIUTA** (Association Internationale des Universistes du Troisieme Age) - má sídlo v Toulouse. Byla založena v r. 1975, zabývá se problematikou edukace seniorů a koordinuje vzdělávací aktivity, studium nebo výzkum.
- **EFOS** (European federation of Older Students at the Universities) - má sídlo v Bruselu a cílem je podporovat vysokoškolské univerzitní studium starších studentů spolu s mladšími studenty.
- **EURAG** (European Federation for the Welfare of the Elderly) - cílem je podporovat lidskou důstojnost, individualitu a kvalitu života ve stáří. Orientuje se i na výzkum specifických problémů gerontologie (Petřková, Čornaničová, 2004, str. 15).

4.5 Akademie třetího věku

Akademie třetího věku (A3V) vznikaly v bývalém Československu v 80. letech 20. století z iniciativy a ve spolupráci s místními gerontologickými a geriatrickými pracovišti (Petřková, Čornaničová, 1998, str. 78).

A3V jsou vzdělávací instituce se středně náročnou formou studia seniorů. Bývají organizovány pod záštitou různých institucí (například kulturní domy, střední školy, knihovny) v místech, kde se nenachází VŠ. Výuka probíhá v krátkodobých i dlouhodobých cyklech, nejčastěji jde o jednorázové akce (Špatenková, Smékalová, 2015, str. 94).

Jak uvádí Haškovcová, (2010, str. 136) rozhodně nejsou akademie třetího věku méně hodnotné než univerzity třetího věku. Každá z forem studia oslovuje jinou skupinu seniorů. Akademie poskytuje posluchačům nejen poučení, ale i příležitost ke společenskému setkávání, univerzity vybízejí účastníky k vysoké aktivitě a osobní angažovanosti.

4.6 Univerzity volného času

První univerzita volného času (UVČ) vznikla v Praze v roce 1993 zásluhou Ing. Dany Steinové. Protože v roce 1987/88 nebylo možné pro velký zájem vyhovět všem zájemcům o studium na univerzitě třetího věku, založila paní Steinová přípravný kurz pro studium na U3V, takzvaný „nulták“, který byl v roce 1993 změněn na univerzitu volného času. Ta se později transformovala v Centrum zdravého stárnutí, jehož součástí je nadále i „nulták“. Jak „nulták“, tak i Centrum zdravého stárnutí je dodnes velmi populární a to i díky doprovodným programům, které se týkají trénování paměti nebo cestovatelských aktivit (Haškovcová, 2010, str. 134, 135).

UVČ jsou otevřeny všem občanům všech věkových kategorií, nejen seniorům. Posluchačem se může stát každý občan od 18 let, dochází tak k mezigeneračnímu setkávání posluchačů (Špatenková, Smékalová, 201, str. 94).

Smyslem univerzity volného času je přiblížit celoživotní učení co nejširšímu počtu zájemců. Neplatí zde žádná omezení, studijní program je určen všem věkovým kategoriím, nezáleží na předchozím vzdělání a získané vědomosti se neověřují testy. Jejich existence není závislá na vysoké škole a může ji provozovat jakákoliv instituce, která pro ni vytvoří patřičné podmínky.

4.7 Kluby seniorů

Kluby seniorů jsou v České republice nejrozšířenější institucionalizovanou formou sdružování seniorů. Zřizují je většinou orgány místní správy, domovy důchodců, charitativní organizace, Svaz důchodců ČR nebo Český svaz žen. Kluby seniorů nabízejí většinou jednorázové edukační aktivity, jako jsou besedy, výlety, exkurze, vycházky, kulturní akce, ruční práce a podobně (Šerák, 2009, str. 199).

4.8 Virtuální univerzita třetího věku

S myšlenkou Virtuální univerzity přišla Provozně ekonomická fakulta České zemědělské univerzity. V rámci Asociace U3V byla realizace projektu zahájena v roce 2007. Realizátory projektu byli zástupci PEF ČZU a Matematicko-fyzikální fakulty UK v Praze. Pilotní semestr byl zahájen v roce 2008 kurzem „*Astronomie*“ (Šolc in Kryštof, 2011, str. 112).

Virtuální univerzita třetího věku je metodou distančního multimediálního vzdělávání. Jejím cílem je umožnit vysokoškolské studium U3V i těm seniorům, kteří se nemohou z různých důvodů osobně zúčastnit přednášek na U3V na vysokých školách.

Přednášky jsou pro studenty přístupné prostřednictvím internetu. Ten slouží i k procvičování probrané látky a ke komunikaci s lektorem a také vzájemně mezi spolužáky z různých míst. Místa, kde probíhá výuka, jsou označována jako regionální konzultační střediska. Mohou to být kulturní a informační střediska, knihovny, domovy pro seniory, pobočky vysokých škol i samotné vysoké školy. Podmínkou je připojení k internetu, ozvučení a projekce datovým projektořem s dostatečně velkou projekční plochou (Adamec, Kryštof, Šolc 2011, str. 112-115).

Posluchači VU3V musí dodržovat pravidla svého konzultačního střediska, účastnit se společných přednášek, aktivně se účastnit diskusí při přednáškách. Musí vypracovat nejen společný test, ale i samostatný test po každé přednášce, včetně závěrečného testu. Po úspěšném ukončení semestru obdrží senior zápis do průkazu celoživotního vzdělávání a Pamětní list. Kurzy Virtuální U3V jsou tvořeny v oborech, které mají návaznost na některý akreditovaný studijní program dané vysoké školy (Adamec, Kryštof, Šolc, 2011, str. 114).

4.9 Asociace univerzit třetího věku

Asociace univerzit třetího věku byla založena v roce 1993. Cílem AU3V bylo podporovat zakládání univerzit třetího věku v České republice, pořádat pracovní semináře zúčastněných škol a fakult za účelem výměny poznatků a zkušeností a také navázat mezinárodní kontakty s evropskými organizacemi. Ve stejném roce se AU3V stala členem AIUTA - Mezinárodní asociace univerzit třetího věku. Od r. 1994 je členem sdružení EFOS (Evropská federace studentů seniorů). V současné době sdružuje AU3V 22 vysokých škol poskytujících vzdělání starších dospělých na univerzitní úrovni (Adamec, Kryštof, Šolc, 2011, str. 25).

5. Univerzita třetího věku na České zemědělské univerzitě

Česká zemědělská univerzita zahájila vzdělávání seniorů na Univerzitě třetího věku v akademickém roce 1990/1991. První kurz, pod názvem „*Člověk, zemědělství a příroda*“, se uskutečnil na tehdejší Agronomické fakultě. O dva roky později byl na Lesnické fakultě uspořádán kurz „*Člověk a les*“.

V současné době je do programu vzdělávání seniorů na U3V při ČZU zapojeno z původních šesti fakult, pět. Technická fakulta, která nabízela čtyřsemestrový program „*Člověk, energie a odpady*“, jehož náplní bylo seznámení posluchačů se zdroji energie, energetickou politikou ČR a s legislativou týkající se odpadového hospodářství, zemědělství a dopravy, pro nezájem ze strany posluchačů tento program nezačala.

Jednotlivé fakulty zajišťují odbornou náplň a organizační chod všech programů U3V. Posluchači mají možnost vybrat si z mnoha kurzů a přednáškových cyklů a to z oblasti lesnicko-krajinářské, agronomické, technické, zemědělské, ekonomické, tropů a subtropů a také z oblasti vzdělávání. Všechny kurzy jsou čtyřsemestrové, pouze kurzy na Lesnické a dřevařské fakultě jsou dvousemestrové. Každý semestr tvoří 10 - 13 přednášek. Zpestřením výuky jsou exkurze na účelová pracoviště univerzity, kde si posluchači mohou doplnit teoretické znalosti z přednášek (Hanušová in Adamec, Kryštof, 2011, str. 30).

V roce 2006 zahájilo činnost Koordinační centrum Univerzity třetího věku, jehož úkolem je zajišťovat metodickou činnost a komunikaci uvnitř i vně univerzity. Je součástí Institutu vzdělávání a poradenství. V Koordinačním centru se nachází počítačová učebna a seminární místnost, které mohou posluchači využívat ke společnému setkávání. Během studia mají posluchači k dispozici i ostatní účelová zařízení univerzity - internet, knihovna, bazén, menza.

Podmínkou přijetí ke studiu U3V na ČZU je podání přihlášky, důchodový věk a maturitní zkouška. Posluchači jsou povinni účastnit se přednášek a exkurzí, absolvovat kontrolní testy předepsané studijním plánem kurzu. K postupu do vyššího ročníku je nutné dodržet 70 % účast na výuce a splnit všechny úkoly předepsané studijním plánem.

Česká zemědělská univerzita poskytuje seniorům vzdělání bezplatně. Neplatí se zde ani administrativní poplatek za přijetí do kurzu. Poplatek se účtuje pouze za některé krátkodobé kurzy - jazykové a počítačové. Výši poplatku si stanovují jednotlivé fakulty. Po absolvování studia získávají studenti „*Osvědčení*“ o studiu, které je jim slavnostně předáno v aule České zemědělské univerzity.

Senioři mají o studium na Univerzitě třetího věku na ČZU velký zájem. V současné době navštěvuje kurzy Univerzity třetího věku při ČZU 293 posluchačů. Dalších 3 654 studentů je zapojeno do studia na Virtuální univerzitě třetího věku, celkem tedy na U3V při ČZU studuje 3 947 seniorů.

5.1 Studijní programy jednotlivých fakult U3V na ČZU

5.1.1 Fakulta agrobiologie, přírodních a potravinových zdrojů (FAPPZ)

V akademickém roce 2015/2016 pokračuje na této fakultě III. a IV. semestr s názvem „*Chováme zvíře*“. Získané teoretické znalosti si budou moci posluchači ověřit i v praktických činnostech.

5.1.2 Provozně ekonomická fakulta (PEF)

Nabízí programy z oblasti politiky, managementu, marketingu a lidských zdrojů. V letošním roce si mohou posluchači vybrat cyklus přednášek „*Senior a společnost*“. Na této fakultě se pořádají také počítačové kurzy, a probíhá zde výuka cizích jazyků, a to angličtiny. PEF také pořádá výuku přes počítač - Virtuální univerzitu třetího věku.

5.1.3 Institut vzdělávání a poradenství (IVP)

Multioborový program „Vzděláváním ke kvalitě seniorského života“ se zabývá různými oblastmi pedagogiky, psychologie a environmentální politiky. Čtyřsemestrový program je doplněn o praktické semináře z oblasti zájmových činností. Na výuce se podílí mladí odborníci z různých fakult, což prohloubí mezigenerační dialog. V současné době probíhá 2. semestr.

5.1.4 Fakulta tropického zemědělství (FTZ)

V prvním ročníku čtyřsemestrového kurzu „*Tropy pro každého*“ se studenti seznámí s živočišnou výrobou a potravinářstvím v zemích tropického a subtropického pásma. Získají znalosti zpracování produktů živočišné výroby a poznají základy technologie konzervace potravin v klimaticky náročných podmínkách. Výuka bude doplněna exkurzí do botanické zahrady FTZ, do ZOO a podobně.

Ve druhém ročníku budou přednášky zaměřeny na rostlinnou produkci a agroekologii tropických a subtropických plodin. Posluchači se seznámí s hospodářsky významnými plodinami tropů a subtropů, s využitím tradičních pěstitelských systémů.

5.1.5 Fakulta lesnická a dřevařská (FLD)

Fakulta nabízí dvousemestrový program „*Dřeviny a bylinná vegetace ve městě, v zahradě a ve volné přírodě*“. Kurz je zaměřen na problematiku lesa a lesnictví, oblasti lesního i vodního hospodářství, environmentalistiky, aplikované a krajinné ekologie. Je to jeden z nejnavštěvovanějších kurzů. Kromě teoretických přednášek je součástí kurzu i řada exkurzí.

6. Praktická část práce

V této části bude provedena analýza provedeného průzkumu. Posluchače 2. semestru programu „*Vzděláváním ke kvalitě seniorského života*“ jsem si vybral jako průzkumný vzorek, protože kurz pořádá Institut vzdělávání a poradenství na České zemědělské univerzitě, jehož jsem studentem. Vzorek účastníků průzkumu je poměrně úzký, přesto si myslím, že je dostatečně vypovídající.

6.1 Cíl průzkumného šetření

Cílem průzkumného šetření je zjistit jaké jsou nejčastější důvody, které přivedly seniory ke studiu na U3V, co jim osobně studium přineslo a zda splnilo jejich očekávání.

7. Metody sběru dat

7.1 Dotazník

Průzkum byl proveden formou dotazníkového šetření. Tato forma byla zvolena proto, že dotazník umožňuje v krátké době získat určité množství dat od poměrně velkého počtu osob. „Dotazník je výzkumný a diagnostický nástroj ke shromažďování informací prostřednictvím dotazování vybraných respondentů“ (Průcha, 2012, str. 80). Pro snadné použití jsou dotazníky nejčastějším nástrojem sběru dat. V dotazníku byly použity dva typy otázek - uzavřené a otevřené. U uzavřených otázek měli respondenti zakroužkovat jednu možnou odpověď. Otevřené otázky byly zařazeny proto, aby respondenti mohli vyjádřit svůj názor vlastními slovy. Dotazník obsahoval celkem 16 otázek. Závěr dotazníku tvořily otázky zjišťující informace o pohlaví, věku a vzdělání respondentů. Grafy zobrazující výsledky šetření jsou dílem autora bakalářské práce.

7.2 Pilotáž dotazníku

Před vlastním průzkumem mezi posluchači Univerzity třetího věku na ČZU byla provedena pilotáž dotazníku, aby byla zjištěna srozumitelnost předkládaných otázek. Pilotáže se zúčastnily dvě osoby a na základě jejich připomínek byla otázka „*Co pro Vás znamená možnost studovat?*“ z dotazníku vyřazena. Respondenti poukazyvali na to, že tato otázka je téměř shodná s otázkou č. 2 „*Co Vás vedlo k rozhodnutí studovat U3V?*“ a je tedy zbytečné ji do dotazníku zařazovat.

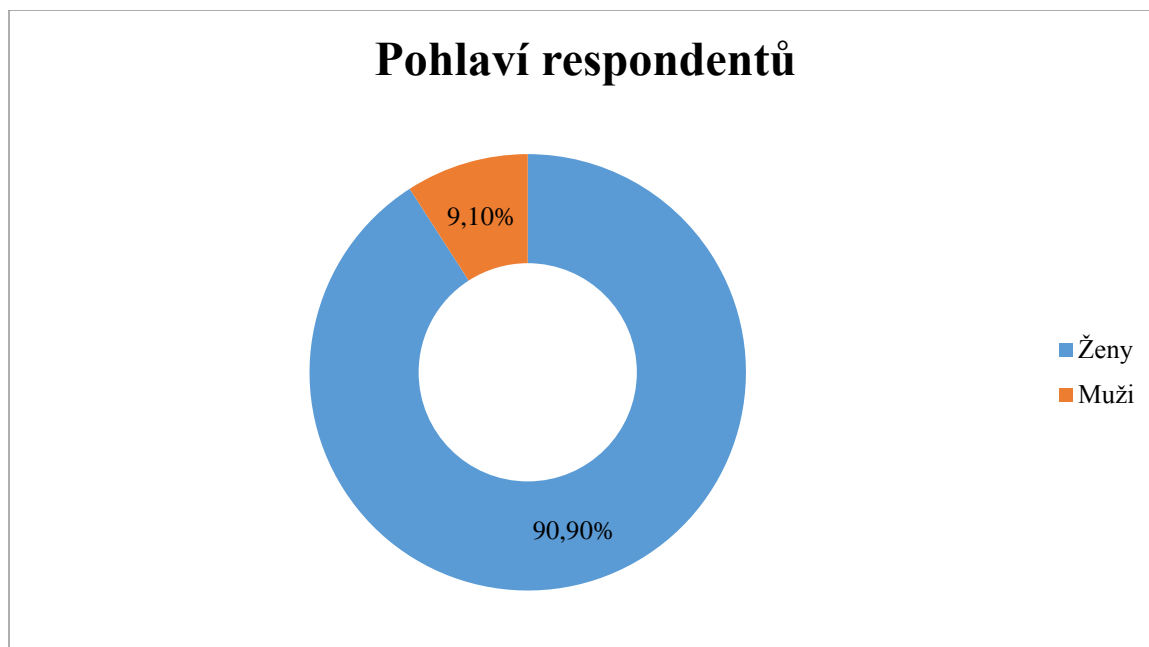
8. Výběr a charakteristika respondentů

Průzkumného šetření se zúčastnili posluchači 2. semestru kurzu „Vzděláváním ke kvalitě seniorského života“, který probíhá na U3V Institutu vzdělávání a poradenství v akademickém roce 2015/2016. O záměru provést průzkum mezi posluchači tohoto kurzu byly předem informovány lektorky kurzu. Průzkumu se zúčastnilo celkem 47 respondentů, kteří byli před zahájením vyplňování dotazníku seznámeni, za jakým účelem je jim dotazník předkládán, a bylo jim vysvětleno, jak mají při vyplňování dotazníku postupovat. Aby dotazovaní mohli na otázky odpovídat upřímně a bez obav, byl dotazník anonymní. Vrátilo se zpět všech 47 rozdaných dotazníků, ale během zpracování musely být tři dotazníky vyřazeny, jelikož v nich nebyly vyplněny všechny otázky. K vyhodnocení bylo tedy použito 44 dotazníků.

1. Pohlaví respondentů

Do průzkumu bylo zařazeno celkem 44 respondentů, z toho bylo 40 (90,9 %) žen a pouze 4 (9,1%) muži. Výsledek ukazuje, že o studium mají větší zájem ženy.

Graf č. 1: Pohlaví respondentů

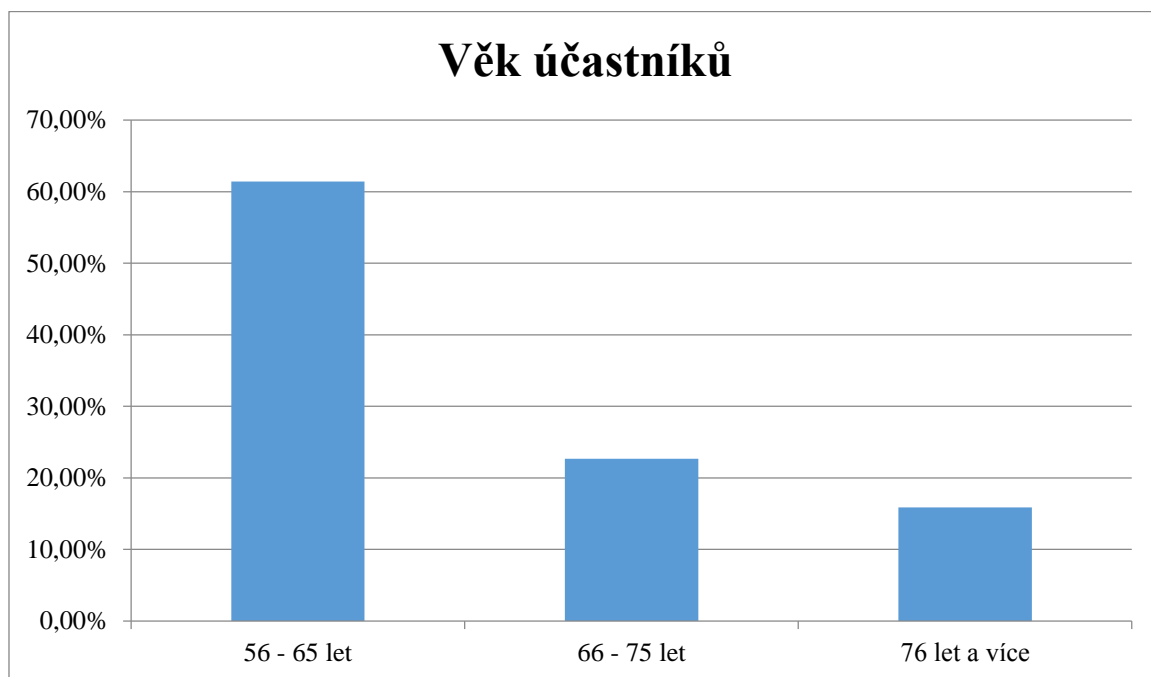

Zdroj: vlastní zpracování

2. Věk účastníků

Tato otázka byla zaměřena na zjištění věkového složení studentů. Jak je patrné z grafu, nejpočetnější skupinou respondentů jsou senioři ve věku 66 – 75 roků. Z celkového počtu 44 účastníků spadá do této kategorie 27 osob, tj. 61,4 %. Ve věkové kategorii 56 – 65 let bylo pouze 10 posluchačů, tj. 22,7 %. Účastníků ve věku 76 a více bylo 7, tj. 15,9 %, z toho byli 4 muži. Jedna osoba uvedla dokonce svůj přesný věk a to 85 let. Předpokládám, že nižší počet uchazečů ve věkovém rozpětí 56 - 65 let je daný tím, že většina osob v tomto věku je ještě ekonomicky aktivní.

Graf č. 2: Věk účastníků

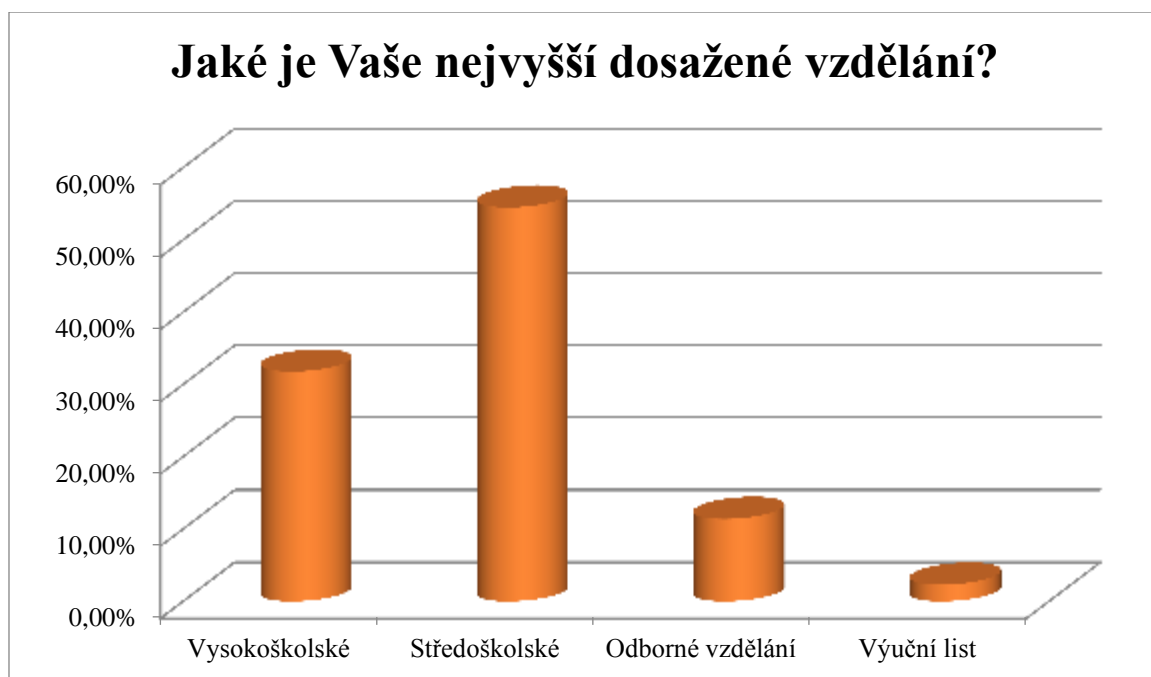

Zdroj: vlastní zpracování

3. Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání účastníků?

Pokud jde o nejvyšší dosažené vzdělání více než polovina respondentů - 24 (54,5 %) dosáhla středoškolského vzdělání. Další početnou skupinou byli vysokoškoláci 14 osob (31,8 %). Zastoupeni byli i posluchači s vyšším odborným vzděláním - 5 osob (11,4 %), 1 (2,3 %) osoba byla s výučním listem. Vzhledem k tomu, že vyšší odborné školy patří, stejně jako vysoké školy, do terciárního stupně vzdělávání, je poměr středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaných posluchačů téměř vyrovnaný.

Graf č. 3: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

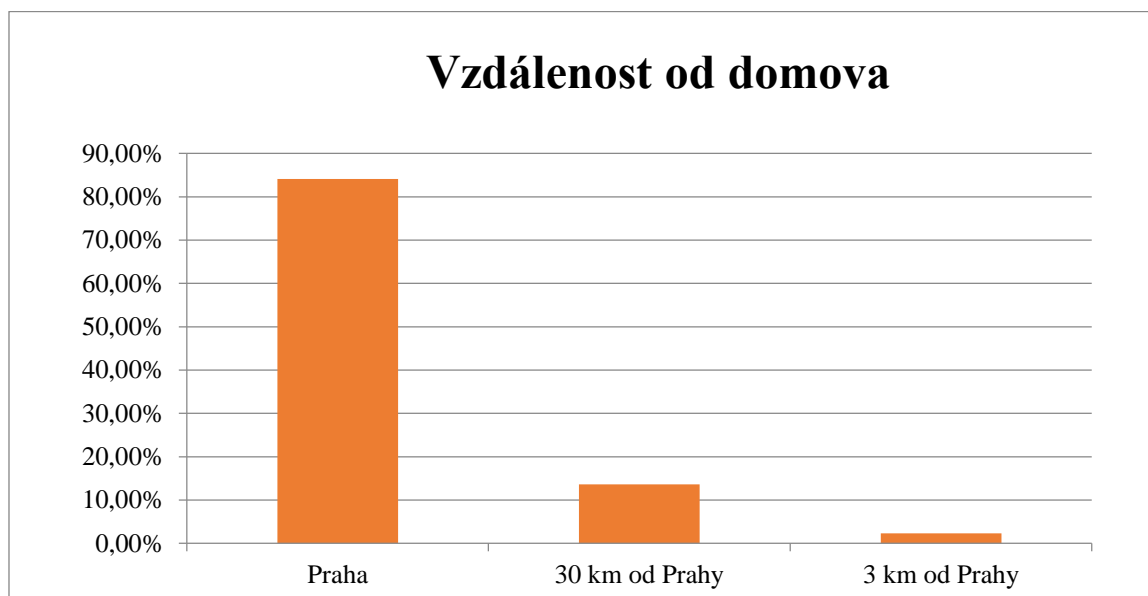
Zdroj: vlastní zpracování

4. Bydlíte v Praze? Pokud nejste z Prahy, napište název města, odkud dojíždíte, případně přibližnou vzdálenost od Prahy.

Aby u mimopražských respondentů nebylo možné zjistit jejich identitu podle města, ze kterého pocházejí, bylo možné uvést pouze přibližnou vzdálenost. Přestože většina uvedla konkrétní místo, z důvodů anonymity zde nebude konkrétní místo uvedeno.

Jak se dalo předpokládat, největší zastoupení 37 (84,1 %) mají respondenti žijící v Praze. Celkem 6 (13,6 %) osob dojíždí ze vzdálenosti 30 km od Prahy a jeden (2,3 %) žije cca 3 km od Prahy. Jak vyplývá z uvedených údajů, senioři jsou ochotni za vzděláváním i dojíždět.

Graf č. 4: Vzdálenost od domova

Zdroj: vlastní zpracování

9. Popis, analýza a interpretace dat

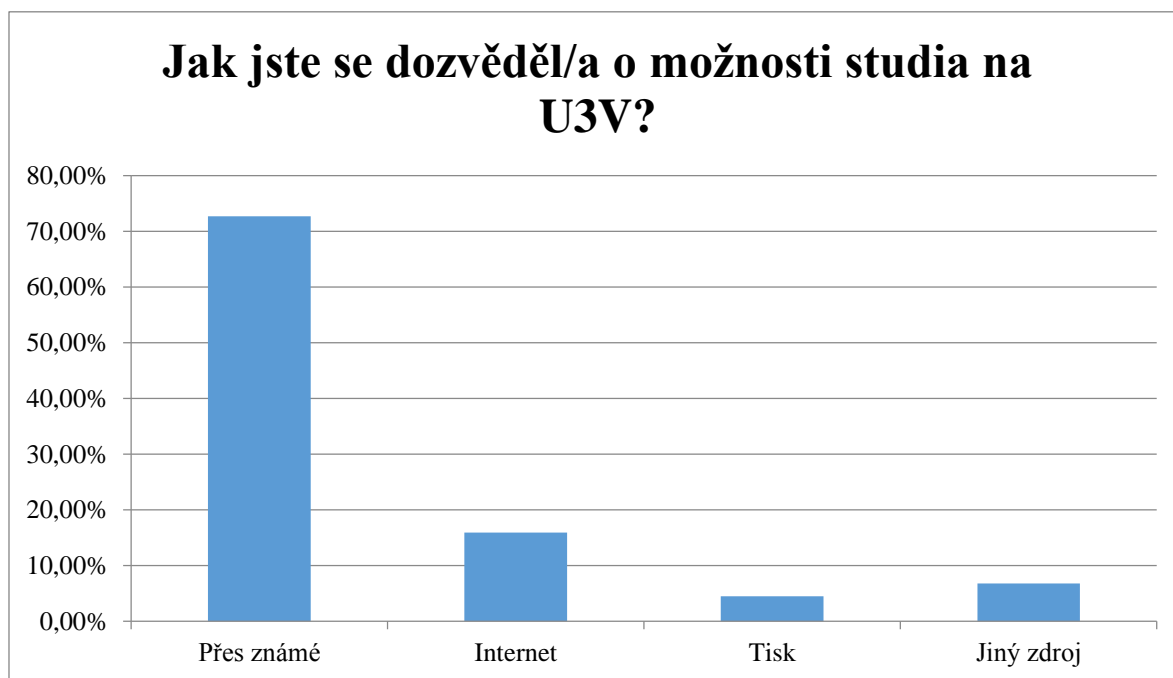
9.1 Vyhodnocení průzkumu

5. Jak jste se dozvěděl/a o možnosti studia na U3V?

Cílem této otázky bylo zjistit, z jakých zdrojů získali posluchači informaci o možnosti studia na U3V. Naprostá většina respondentů - 32 (72,7%) uvedla jako zdroj informací o studiu na U3V své známé. Z internetu čerpalo informace 7 (15,9 %) respondentů, jen 2 (4,5 %) respondenti se dozvěděli o možnosti studia z tisku a 3 (6,8 %) uvedli jiný zdroj bez konkrétní specifikace.

To potvrdilo moji domněnku, že informovanost veřejnosti, resp. seniorů o možnostech studia na vysokých školách, je téměř nulová. Já sám jsem se o existenci studia na U3V dozvěděl až během studia na IVP.

Graf č. 5: Jak jste se dozvěděl/a o možnosti studia na U3V?

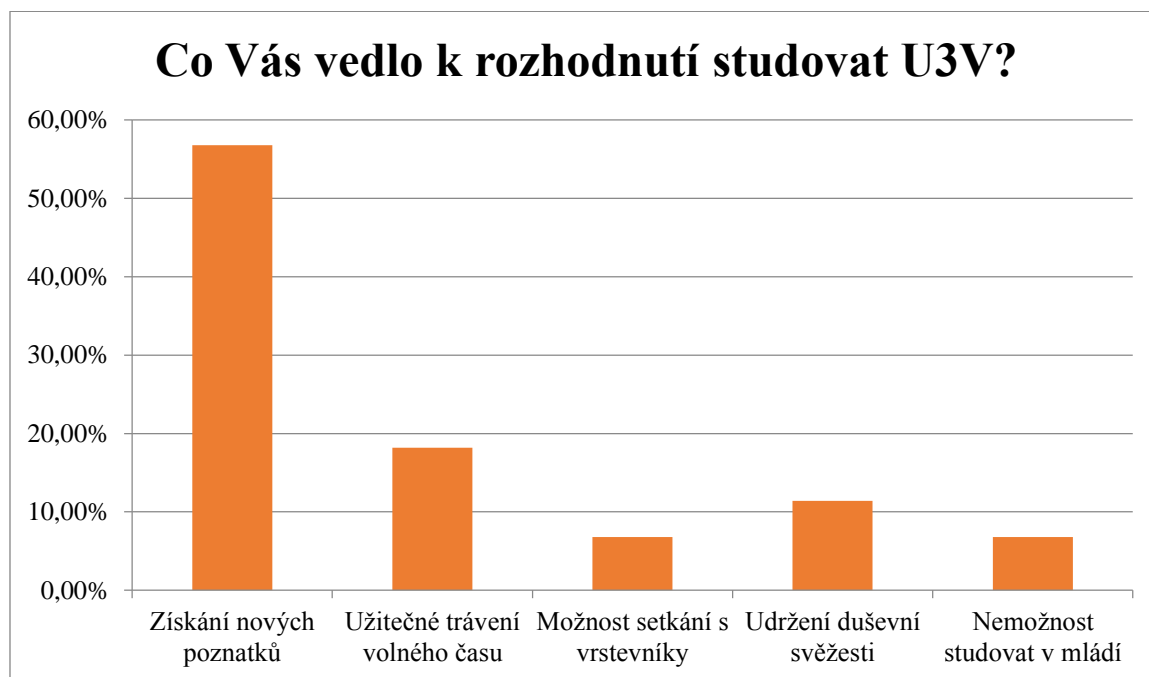
Zdroj: vlastní zpracování

6. Co Vás vedlo k rozhodnutí studovat U3V?

Tato otázka směřuje k cíli méj bakalářské práce, a to zjistit motivaci seniorů pro poměrně náročné studium na U3V.

Celkem 25 (56,8 %) studentů uvedlo jako důvod studia získání nových poznatků. Další motivy ke studiu byly celkem vyrovnané. Jako užitečné trávení volného času považuje studium na U3V 8 (18,2 %) studentů. Jako možnost setkávání se s vrstevníky, případně lidmi se stejnými zájmy uvedli jako důvod svého rozhodnutí 3 (6,8 %) studenti, pro 5 (11,4 %) znamená studium udržení duševní svěžesti. Pouze 3 (6,8 %) posluchači uvedli, že se rozhodli studovat ve vyšším věku, protože v mládí neměli možnost studovat. Výsledek potvrzuje moji domněnku, že seniorům, navštěvujícím univerzitu třetího věku jde především o rozšíření, prohloubení a získání nových poznatků. Rovněž Čípová (in Veteška, 2011, str. 145) uvádí jako motivaci seniorů ke vzdělávání potřebu rozšířit, doplnit či prohloubit stávající poznatky.

Graf č. 6: Co Vás vedlo k rozhodnutí studovat U3V?

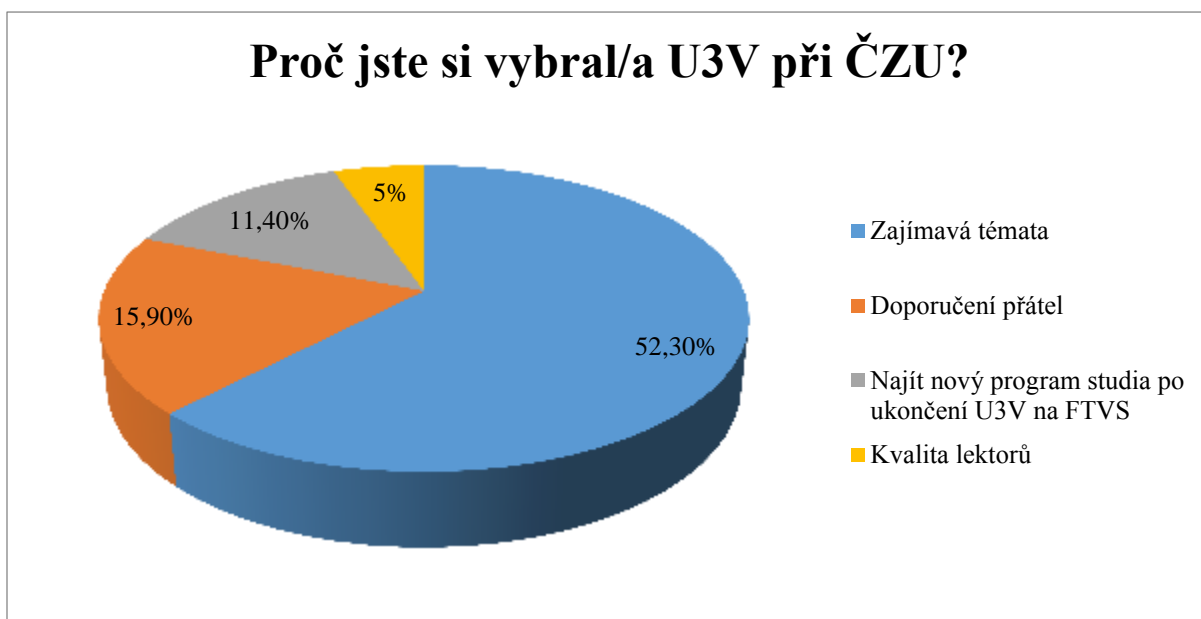

Zdroj: vlastní zpracování

7. Proč jste si vybral/a U3V při ČZU?

Cílem této otázky bylo zjistit důvody, které vedly studenty k tomu, že si vybrali studium na U3V na ČZU. Nejvíce posluchačů 23 (52,3 %) si zvolilo studium na U3V při ČZU kvůli zajímavým tématům. Na doporučení přátel dalo 7 (15,9 %) studentů. Jako cíl najít nový program studia po ukončení U3V na FTVS uvedlo 5 (11,4 %) studentů. Jen 2 studenti (4,5 %) uvedli jako důvod kvalitu lektorů. Vzhledem k tomu, že se jednalo o otevřenou otázku, byly další odpovědi poměrně různorodé: zájem o přírodu a zahradničení, sportovní činnost, dobrá publicita, prostředí a vstřícnost k seniorům, pokračování v sebevzdělávání. Jedna z posluchaček uvedla jako důvod nadšení kamarádky, která zde absolvovala předchozí kurz, další studentka uvedla silný vztah ke škole, protože zde studoval její otec a syn. Celkem jde o 7 (15,9 %) studentů, kteří zodpověděli na otázku jednotlivě.

Graf č. 7: Proč jste si vybral/a U3V při ČZU?

Zdroj: vlastní zpracování

8. Existuje téma, které Vás zajímá a v nabídce U3V při ČZU není? Pokud ano, uveďte jaké.

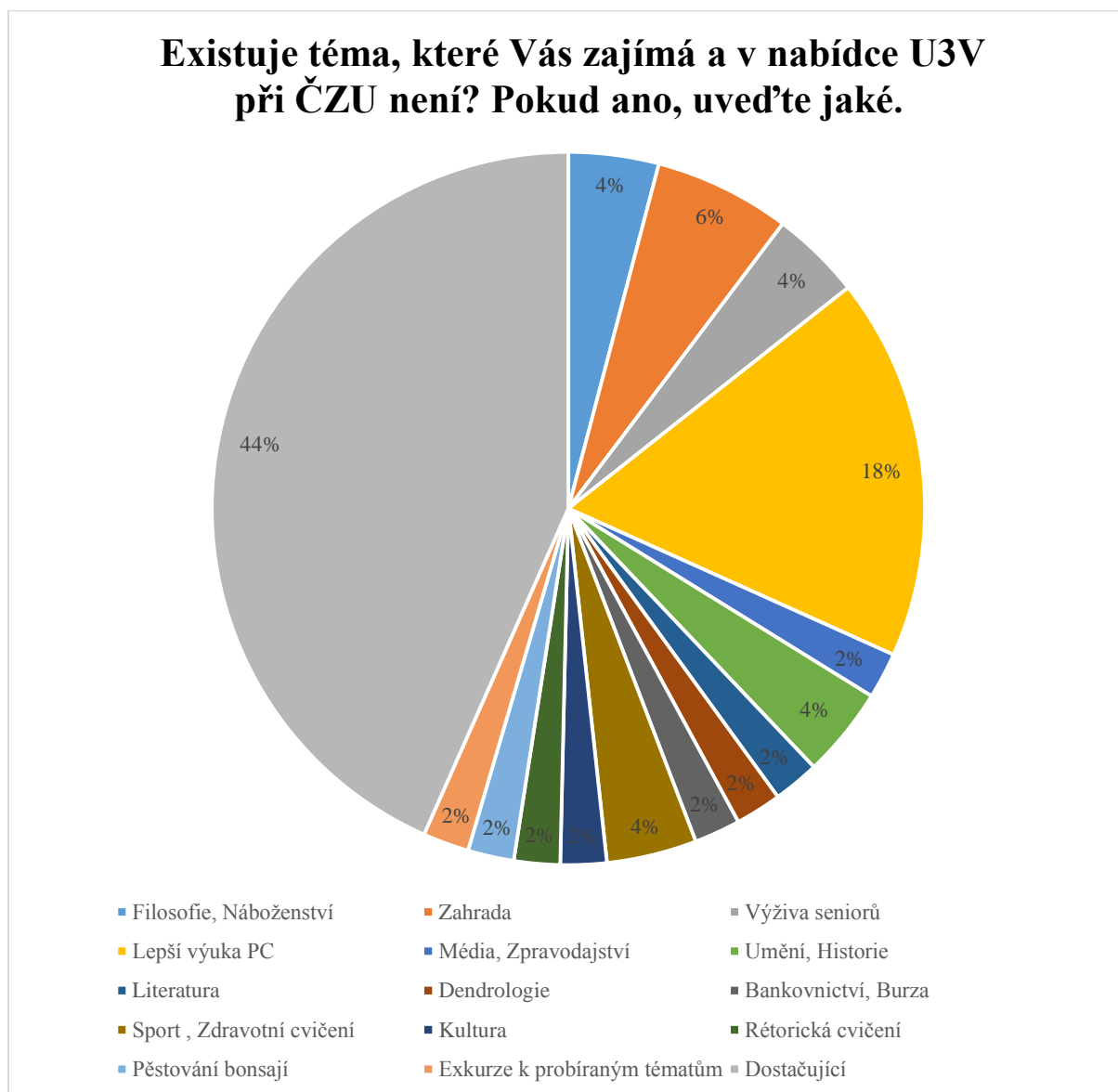
Celkem 21 (47,7 %) respondentů se shodlo, že nabídka studijních témat je dostačující a nemají zájem o její rozšíření. Ostatní posluchači se ve svých názorech hodně lišili a návrh témat, o která by měli zájem, byl velmi pestrý.

Vzhledem k tomu, že náplň studia na U3V se shoduje se zaměřením dané vysoké školy, není v možnostech U3V na ČZU některá požadovaná témata zařadit. Témata týkající se zahrady, zahradničení, dendrologie a pěstování bonsají by patrně mohli zájemci najít na U3V Lesnické fakulty ČZU. Jedna z posluchaček uvedla, že si témata, která nejsou v nabídce U3V na ČZU našla na jiné univerzitě třetího věku.

Další témata, o která měli respondenti zájem:

Filozofie a náboženství 2 (4 %), zahrada 3 (6 %), výživa seniorů 2 (4 %), lepší výuka PC 4 (9 %), média a zpravodajství 1 (2 %), umění, historie 2 (4 %), literatura 1 (2 %), dendrologie 1 (2 %), bankovníctví a burza 1 (2 %), sport a zdravotní cvičení 2 (4 %), kultura 1 (2 %), rétorická cvičení 1 (2 %), pěstování bonsají 1 (2 %), exkurze k probíraným tématům 1 (2 %).

Graf č. 8: Existuje téma, které Vás zajímá a v nabídce U3V při ČZU není? Pokud ano, uveďte jaké.

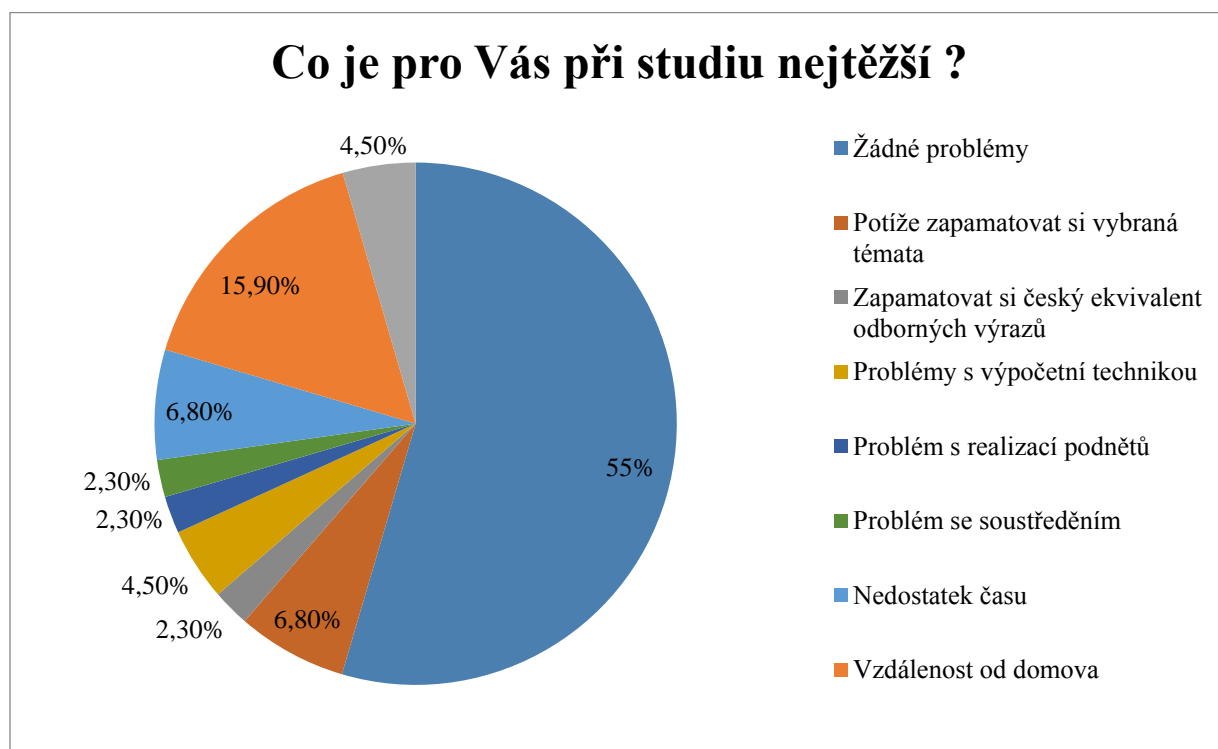

Zdroj: vlastní zpracování

9. Co je pro Vás při studiu nejtěžší?

Tuto otázku jsem zvolil proto, abych zjistil, co považují senioři při studiu za nejtěžší, a co jim dělá největší potíže. Protože senioři mají potíže se vštěpováním informací a jejich uchováním, předpokládal jsem, že právě zapamatování si probíraných témat bude pro seniory to nejtěžší. Odpovědi mě překvapily. 24 (54,5 %) posluchačů nemá při studiu vůbec žádné problémy. Potíže zapamatovat si probíraná témata uvádějí jen 3 (6,8 %) studenti, 1 (2,3 %) posluchač uvádí, že je pro něho těžké zapamatovat si český ekvivalent odborných výrazů, 1 posluchač (2,3 %) má problémy s výpočetní technikou. Další 2 (4,5 %) respondenti uvedli jako problém realizaci podnětů. Jeden z nich uvedl doslova: „*Studium není náročné, ale realizace podnětů, které dostávám už je obtížnější - doporučená literatura, média, akce apod.*“ Problémy se soustředěním na přednáškách uvedl 1 (2,3 %) posluchač, 3 (6,8 %) studenty trápí nedostatek času. Vzdálenost z domova a doprava dělá potíže 7 (15,9 %) studentům - z toho je pět z Prahy. 2 (4,5 %) respondenti uvedli jako svůj handicap absenci počítače - musí si dělat poznámky při přednáškách.

Graf č. 9: Co je pro Vás při studiu nejtěžší?

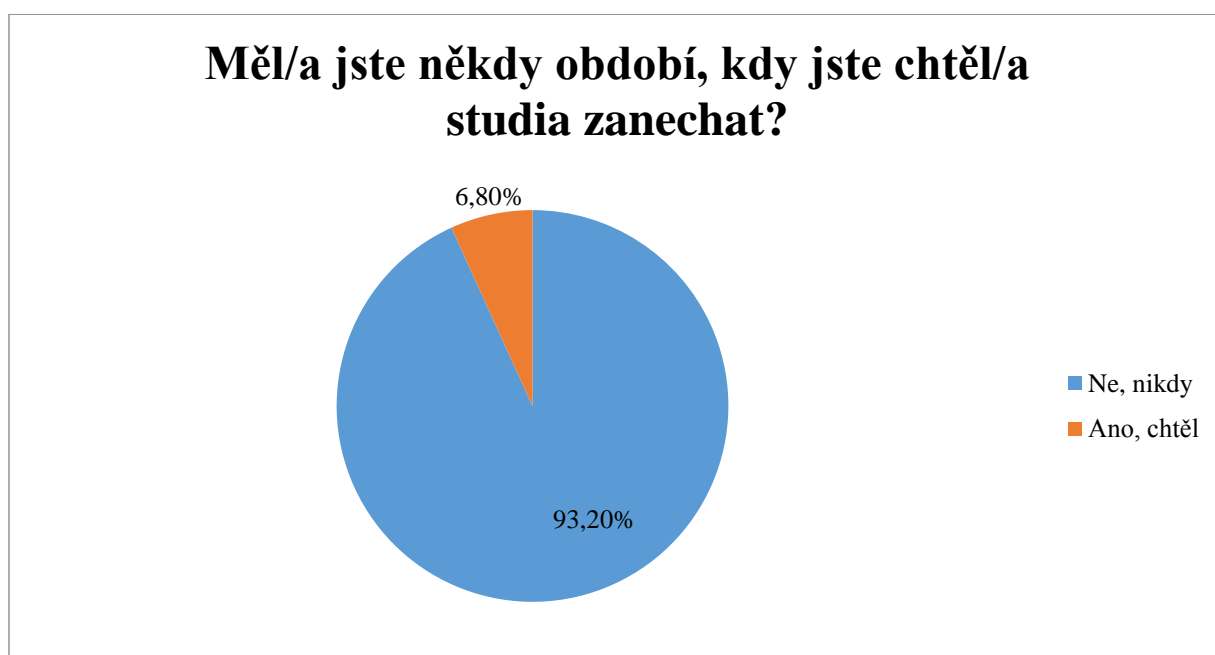

Zdroj: vlastní zpracování

10. Měl/a jste někdy období, kdy jste chtěl/a studia zanechat?

Každý člověk má v životě období, kdy se nedaří a nejrady by všeho nechal. Dá se také předpokládat, že senioři vždy neodhadnou svoje možnosti, studium je pro ně příliš náročné a rozhodnou se studium ukončit. Zajímalo mě, jak jsou na tom studenti U3V na ČZU. Z níže uvedeného grafu je patrné, že naprostou většinu studentů tato myšlenka vůbec nenapadla, 41 (93,2 %) posluchačů odpovědělo záporně. Pouze 3 (6,8 %) studenti měli období, kdy pomýšleli na ukončení studia, z toho 2 uvažovali o ukončení studia z důvodů nemoci v rodině, jeden neuvedl žádný důvod.

Graf č. 10: Měl/a jste někdy období, kdy jste chtěl/a studia zanechat?

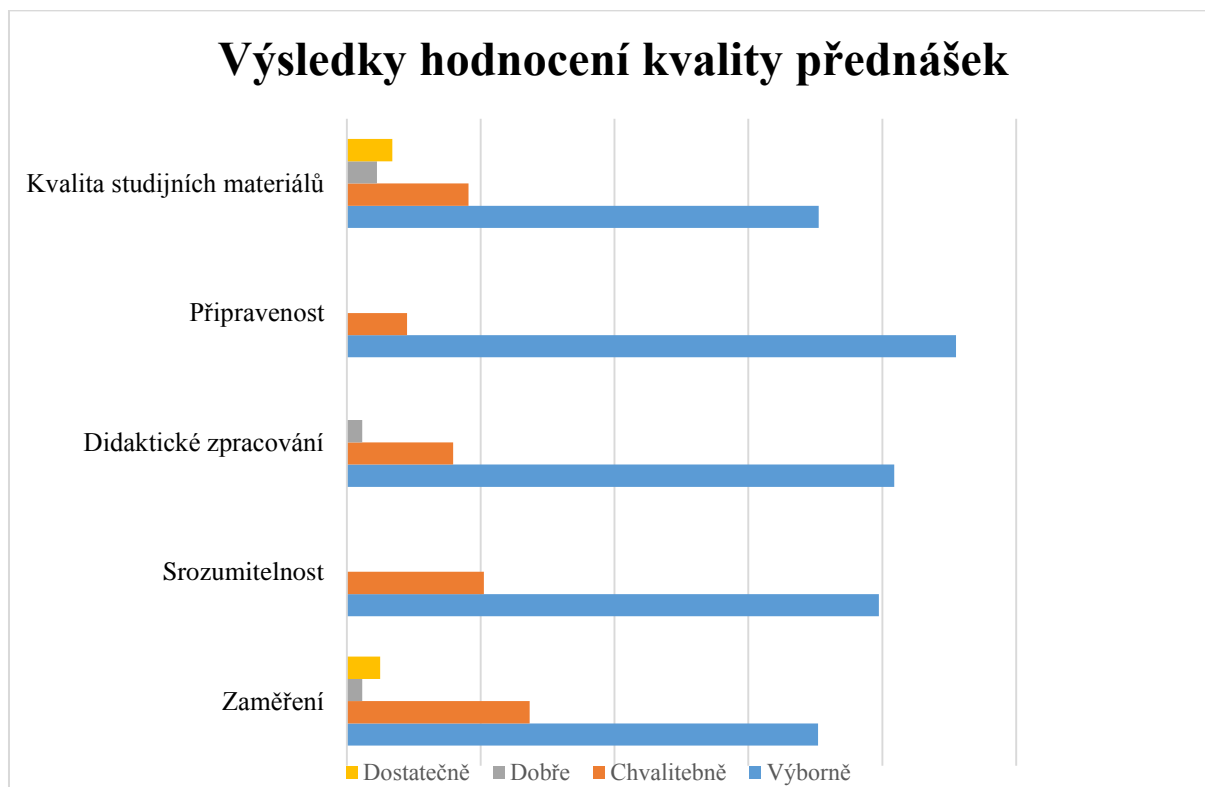

Zdroj: vlastní zpracování

11. Ohodnoťte kvalitu přednášek z hlediska zaměření, srozumitelnosti, didaktického zpracování, připravenosti a kvality studijních materiálů.

Odpovědi na tuto otázku měli posluchači ohodnotit známkami odpovídajícími školní klasifikaci a to výborně - dostatečně.

Graf č. 11: Výsledky hodnocení kvality přednášek

Zdroj: vlastní zpracování

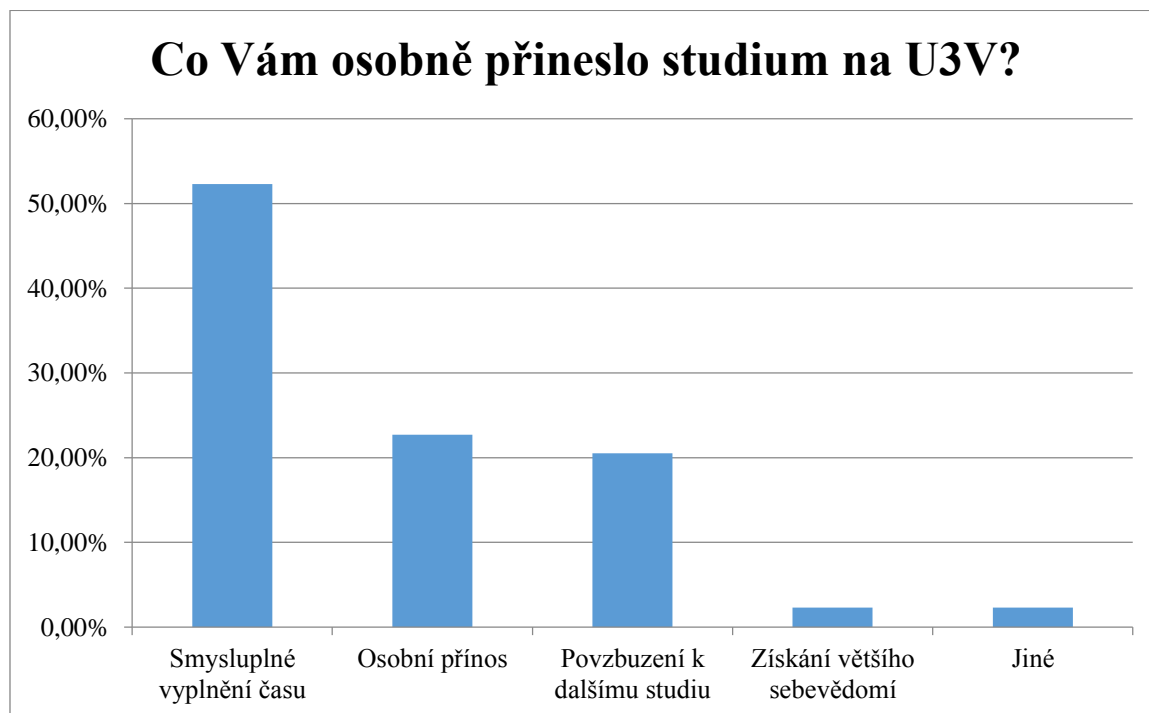
Z výše uvedeného přehledu vyplývá, že posluchači hodnotí kvalitu přednášek velmi kladně. Převažuje naprostá spokojenost, to je stupeň výborně a chvalitebně.

12. Co Vám osobně přineslo studium na U3V?

Každý posluchač si vybral studium na U3V z jiných důvodů, měl určité představy. Tato otázka zjišťuje skutečnost, jaký osobní přínos má pro seniory studium na U3V, co pro ně znamená a je jednou ze tří stěžejních otázek, na které hledám v této práci odpověď.

Graf č. 12: Co Vám osobně přineslo studium na U3V?

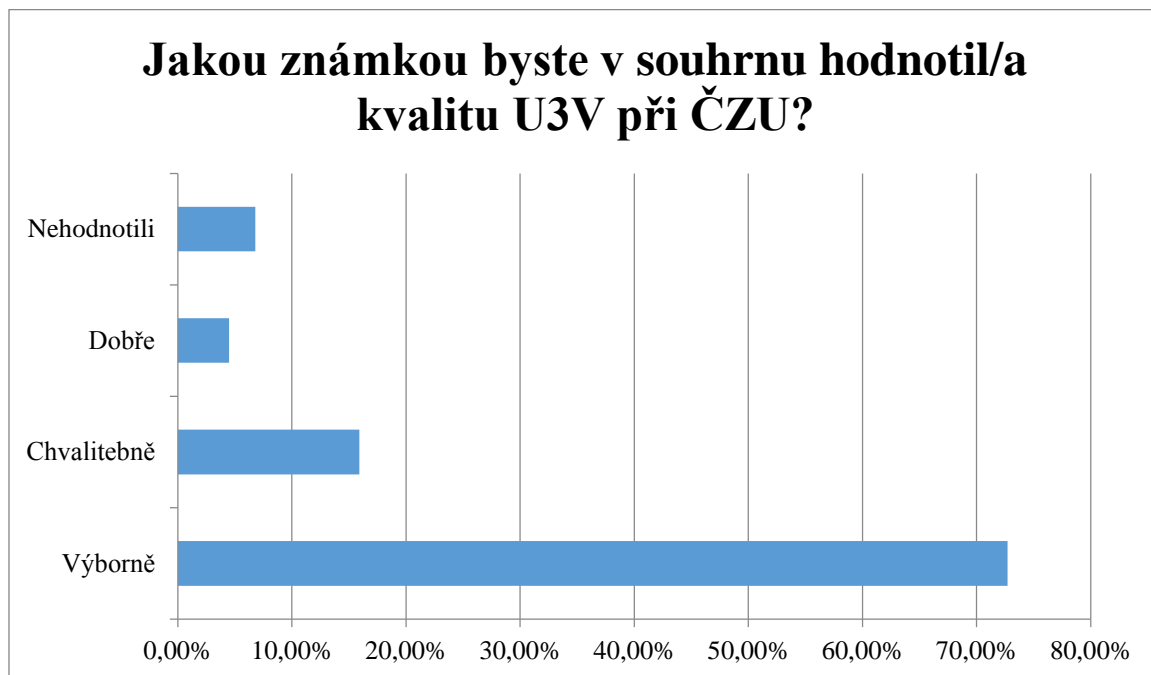
Zdroj: vlastní zpracování

Jako smysluplné vyplnění volného času považuje studium na U3V 23 posluchačů (52,3 %). 10 (22,7 %) studentů uvádí jako osobní přínos to, že měli možnost poznat zajímavé lidi. Povzbuzení k dalšímu vzdělávání přineslo studium na U3V pro 9 účastníků (20,5 %). Získání většího sebevědomí uvedl 1 posluchač (2,3 %). Rovněž 1 (2,3 %) posluchač označil v otázce odpověď „jiné“, ale blíže ji nspecifikoval. Mezi odpověďmi na tuto otázku a na otázku č. 2 vidím zajímavý kontrast. Přestože hlavní impuls k rozhodnutí studovat bylo získání nových poznatků a vědomostí, jako osobní přínos ze studia uvedla většina posluchačů smysluplné trávení volného času.

13. Jakou známkou byste v souhrnu hodnotil/a kvalitu U3V při ČZU?

Odpovědi na tuto otázku dokazují, že kvalita U3V na ČZU je na vysoké úrovni. Převážná část respondentů 32 (72,7 %) hodnotí kvalitu U3V při ČZU známkou „výborně“. Známkou „chvalitebně“ hodnotilo kvalitu U3V 7 (15,9 %) posluchačů, známku „dobře“ uvedli 2 (4,5 %) a 3 posluchači (6,8 %) si netroufali hodnotit.

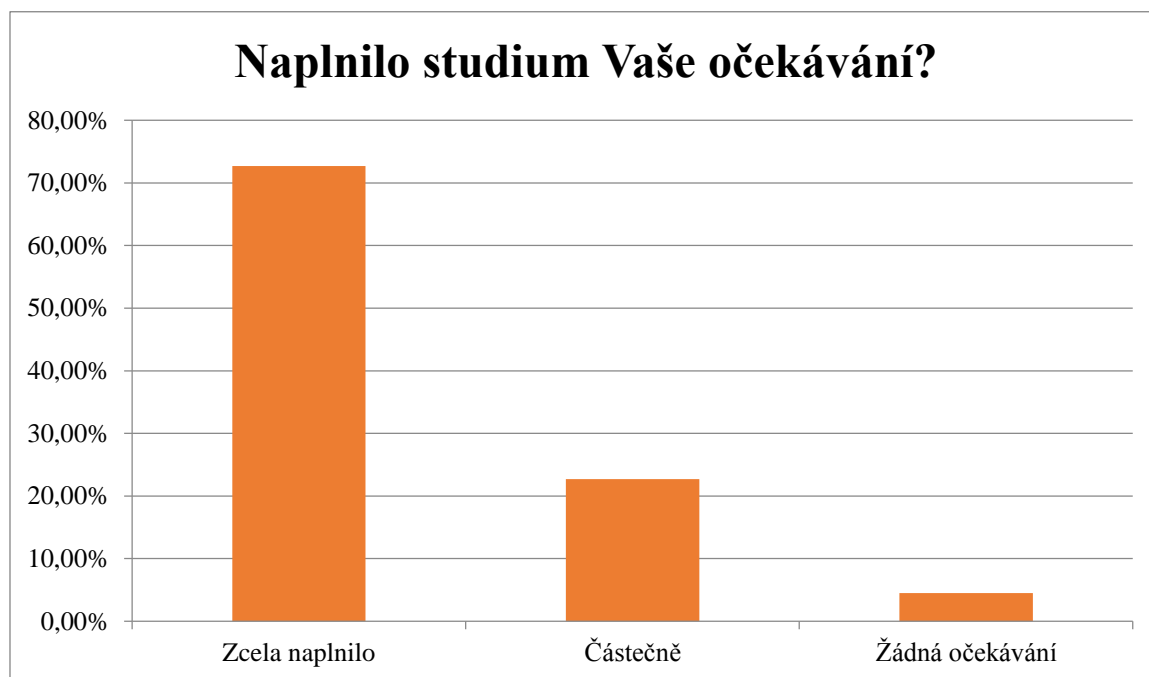
Graf č. 13: Jakou známkou byste v souhrnu hodnotil/a kvalitu U3V při ČZU?

Zdroj: vlastní zpracování

14. Naplnilo studium Vaše očekávání?

Graf č. 14: Naplnilo studium Vaše očekávání?

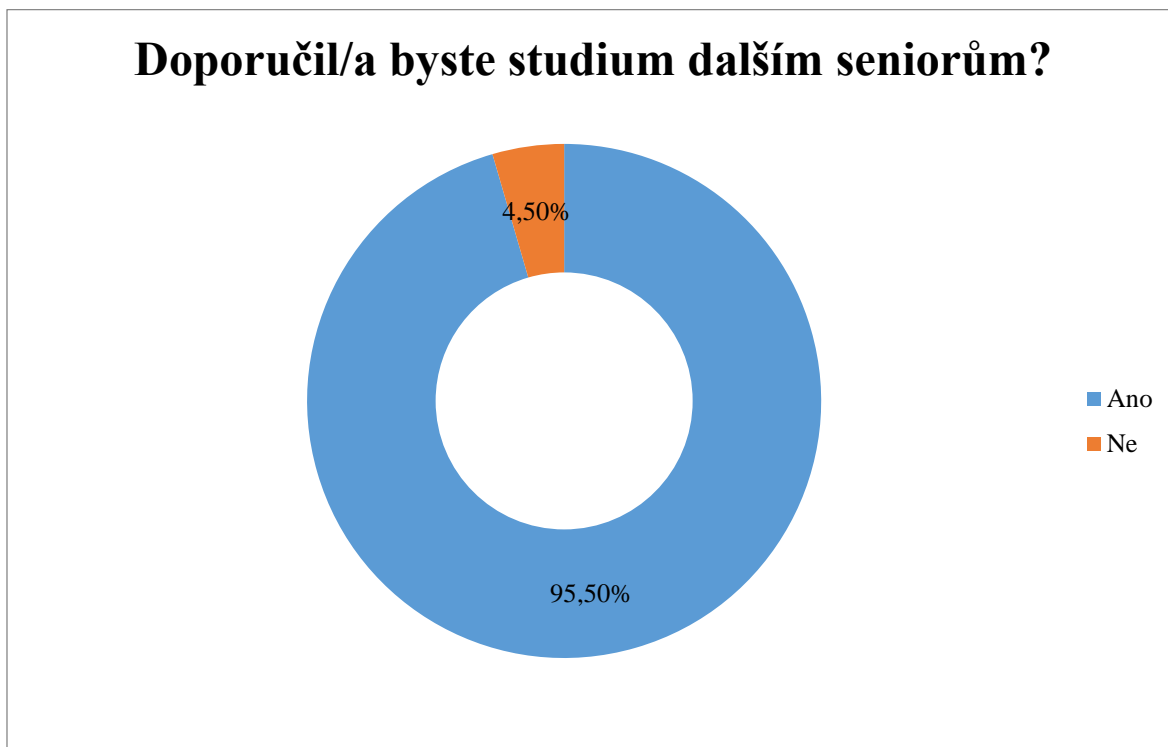
Zdroj: vlastní zpracování

Jedním z cílů této bakalářské práce je zjistit, jestli studium na U3V na ČZU splnilo očekávání studentů. Na tuto otázku odpovědělo 32 (72,7 %) studentů, že studium zcela naplnilo jejich očekávání. 10 (22,7 %) studentů uvedlo pouze částečné splnění svých představ. Žádná očekávání neměli 2 studenti (4,5 %). Dá se říci, že odpovědi na tuto otázku korespondují s odpověďmi na předcházející otázku související s hodnocením kvality U3V při ČZU.

15. Doporučil/a byste studium dalším seniorům?

Odpověď na tuto otázku reflektuje odpovědi na předcházející otázky. Jelikož většina studentů hodnotí kladně jak kvalitu U3V při ČZU, tak splnění toho, co od studia očekávala, nepřekvapuje, že 42 (95,5 %) respondentů by studium doporučilo i dalším seniorům. Odpověď „nevím“ uvedli 2 (4,5 %) studenti.

Graf č. 15: Doporučil/a byste studium dalším seniorům?

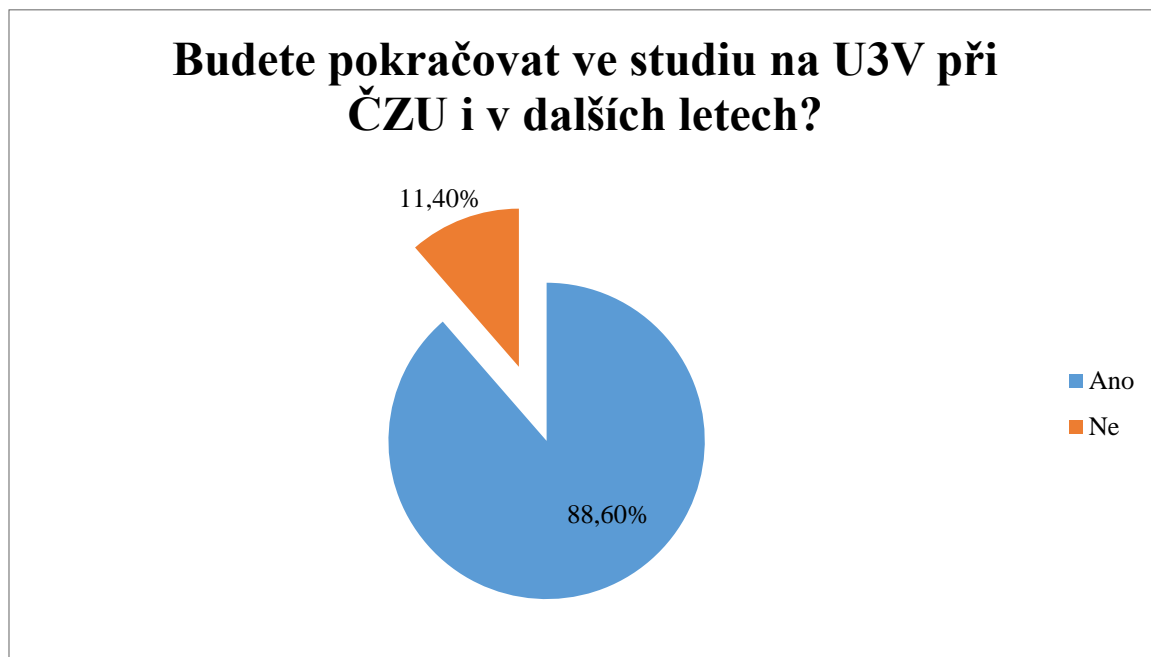

Zdroj: vlastní zpracování

16. Budete pokračovat ve studiu na U3V ČZU i v dalších letech?

Na tuto otázku neodpověděl nikdo z respondentů záporně. Jak ukazují výsledky průzkumu, v dalších letech má v úmyslu pokračovat ve studiu na U3V při ČZU 39 (88,6 %) studentů. Pouze 5 (11,4 %) studentů má zájem pokračovat ve studiu na jiné U3V. Tato čísla svědčí o kvalitě a oblíbenosti kurzů U3V při ČZU.

Graf č. 16: Budete pokračovat ve studiu na U3V při ČZU i v dalších letech?

Zdroj: vlastní zpracování

10. Shrnutí průzkumného šetření

Někteří senioři po odchodu do důchodu rezignují na svůj život, sedí doma u televize, někteří se věnují vnučatům a zahrádce. Jsou ale i takoví, kteří i po odchodu na zasloužený odpočinek mají zájem o nové věci, chtějí se dále vzdělávat a také se scházet se svými vrstevníky.

Jednou z mnoha možností, kde se mohou senioři setkávat se svými vrstevníky je univerzita třetího věku. Slouží jako smysluplná výplň volného času seniorů, navíc se zde setkají s lidmi, kteří mají stejné zájmy.

Bakalářskou práci na téma „*Vzdělávání seniorů na univerzitě třetího věku*“ tvoří teoretická a praktická část. Teoretická část charakterizuje na základě poznatků z odborné literatury obecné pojmy jako je stáří, stárnutí, včasná příprava na stáří, dotýká se smyslu, cíle a funkce edukace seniorů a definuje pojem motivace seniorů ke vzdělávání. Závěr teoretické části se věnuje historii seniorského vzdělávání v České republice a dalším institucím zabývajícím se vzděláváním seniorů. V kapitole věnující se Univerzitě třetího věku na České zemědělské univerzitě jsou popsány studijní programy jednotlivých fakult U3V na ČZU.

Praktická část je věnována vlastnímu průzkumu, jehož cílem je zjistit motivaci seniorů ke studiu na U3V, osobnímu přínosu jednotlivým studentům, a zda studium naplnilo jejich očekávání.

Jak je zřejmé z vyhodnoceného průzkumu, pokud jde o motivaci seniorů k dalšímu vzdělávání, není hlavním důvodem rozhodnutí ke studiu užitečné trávení volného času ani možnost setkávání se s vrstevníky. Převážná část studentů označila jako motivaci ke studiu získání nových poznatků. Mezi odpověďmi na otázky č. 2 a 8 však vidím zajímavý kontrast. Přestože hlavní impuls k rozhodnutí studovat bylo získání nových poznatků a vědomostí, jako osobní přínos ze studia uvedla většina posluchačů smysluplné trávení volného času. Tyto poznatky se shodují s tvrzením Šeráka (2009) a Beneše (2014), že motivace seniorů k dalšímu vzdělávání jsou velmi různorodé. Zároveň potvrzují názory Čípové (in Veteška, 2011, str. 145) o motivaci seniorů ke vzdělávání, jako potřebu rozšířit, doplnit či prohloubit stávající poznatky.

Většina respondentů si vybrala studium na U3V ČZU s ohledem na výběr zajímavých programů. Přestože nabídka témat je pro velkou část studentů dostačující, řada z nich by uvítala její rozšíření. Samozřejmě, že všem požadavkům se nedá, vzhledem k odbornému zaměření univerzity, vyhovět. V úvahu by zřejmě přicházely kurzy týkající se zahrady, zahradničení, dendrologie a pěstování bonsají.

Podstatná část posluchačů hodlá pokračovat ve studiu na U3V na ČZU i v dalších letech a studium by doporučila i dalším seniorům.

Na univerzitách třetího věku v České republice studuje přibližně 47 694 seniorů. Vzhledem k celkovému počtu seniorů v populaci (cca 1,8 mil.) je to málo. Myslím, že neexistuje dostatečná propagace vzdělávacích aktivit pro seniory, ať už jde o U3V případně jiné seniorské aktivity. Ukazuje to i výsledek průzkumu na U3V při ČZU, kde informace o možnostech studia získali respondenti převážně od známých. Jednotlivé městské části, alespoň v Praze, vydávají vlastní časopisy, které jsou do domácností distribuovány zdarma a dostanou se i k těm, kteří jinak nekupují denní tisk. Nabízí se možnost uvádět informace týkající se seniorských aktivit v těchto časopisech.

11. Použité zdroje

BENEŠOVÁ, D. *Gerontagogika*. 1. vydání. Praha: Univerzita Jana Ámose Komenského, 2014. 136 s. ISBN 978-80-7452-039-6.

BENEŠ, M. *Andragogika*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2014. 176 s. ISBN 978-80-247-4824-5.

ČORNANIČOVÁ, R. *Edukácia seniorov*. 1. vydání. Bratislava: Univerzita Komenského, 1998. 156 s. ISBN 80-223-1206-1.

GRUSS, P. *Perspektivy stárnutí*. 1. vydání. Praha: Portál, 2009. 224 s. ISBN 978-80-7367-605-6.

HAMILTON, I. S. *Psychologie stárnutí*. 1. vydání Praha: Portál, 1999. 320 s. ISBN 80-7178-274-2.

HARTL, P. *Kompendium pedagogické psychologie dospělých*. 1. vydání Praha: Univerzita Karlova, 1999. 231 s. ISBN 80-7184-841-7.

HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J. *Aktivita jako projekt: diskurz aktivního stárnutí a jeho odezvy v životech českých seniorů a seniorek*. 1. vydání Praha: Sociologické nakladatelství, 2013. 170 s. ISBN 978-80-7419-152-7.

HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 1. vydání Praha: Panorama, 1990. 407 s. ISBN 80-7038-158-2.

HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 2. vydání Praha: Havlíček Brain Team, 2010. 365 s. ISBN 978-80-87109-19-9.

HATÁR, C.. *Seniori v systéme rezidenciálnej sociálno-edukačnej starostlivosti*. 1. vydání. Praha: Rozlet ve spolupráci s Českou andragogickou společností, 2011. 129 s. ISBN 978-80-904824-1-8.

MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1. vydání, Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2004. 188 s. ISBN 80-210-3345-2.

NAKONEČNÝ, M. *Motivace lidského chování*. 1. vydání. Praha: Academia, 1997. 270 s. ISBN 80-200-0592-7

ONDRUŠOVÁ, J. *Stáří a smysl života*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 2011. 168 s. ISBN 978-80-246-1997-2.

PETŘKOVÁ, A. - ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika: Úvod do teorie a praxe edukace seniorů*. 1. vydání Olomouc: Univerzita Palackého. 2004. 91 s. ISBN 80-244-0879-1.

PLAMÍNEK, J. *Tajemství motivace*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2007. 128 s. ISBN 978-80-247-1991-7.

PLHÁKOVÁ, A. Učebnice obecné psychologie. 1. vydání. Praha: Academia, 2004. 472 s. ISBN 80-200-1086-6.

SAK, P. - KOLESÁROVÁ, K. *Sociologie stáří a seniorů*. 1. vydání Praha: Grada Publishing, a. s., 2012. 225 s. ISBN 978-80-247-3850-5.

ŠAUEROVÁ, M. a kol. *Specifika edukace seniorů*. 1. vydání Praha: Vysoká škola tělesné výchovy a sportu Palestra, 2013. 236 s. ISBN 978-80-87723.

ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vydání Praha: Portál, 2009. 208 s. ISBN 978-80-7367-551-6.

ŠIMÍČKOVÁ ČÍŽKOVÁ, J. a kol. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vydání Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. 175 s. ISBN 978-80-244-2141-4.

ŠPATENKOVÁ, Naděžda - SMÉKALOVÁ Lucie. *Edukace seniorů: Geragogika a gerontodidaktika*. 1. vydání Praha: Grada Publishing, a. s., 2015. 232 s. ISBN 978-80-247-5446-8.

TOŠNEROVÁ Tamara. *Jak si vychutnat seniorská léta*. 1. vydání Brno: Computer Press, 2009. 239 s. ISBN 978-80-251-2104-7.

VETEŠKA, J. a kol. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých*. 1. vydání Praha: Univerzita Jana Ámose Komenského, 2011. 208 s. ISBN 978-80-7452-012-9.

WOLF, J. a kol. *Umění žít a stárnout*. 1. vydání Praha: Nakladatelství Svoboda, 1982. 368 s. 25-124-82.

Senioři vítáni: Sborník případových studií. 1. vydání Praha: Otevřená společnost, 2008. 139 s. ISBN 978-80-87110-10-2.

Elektronické zdroje:

Citáty slavných osobností. *Henry Ford* [online]. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <http://citaty.net/autori/henry-ford/>

Národní akční plán podporující stárnutí pro období let 2013 - 2017. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/>

E-senior. *Portál vzdělávání seniorů* [online]. [cit. 2016-02-17]. Dostupné z: <https://e-senior.czu.cz/>

Asociace univerzit třetího věku České republiky. *Historie AU3V* [online]. [cit. 2016-02-24]. Dostupné z: <http://www.au3v.org/>

Univerzita třetího věku. *Česká zemědělská univerzita* [online]. [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: <http://u3v.czu.cz/>

12. Seznam grafů

Graf č. 1: Pohlaví respondentů	37
Graf č. 2: Věk účastníků.....	38
Graf č. 3: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?	39
Graf č. 4: Vzdálenost od domova	40
Graf č. 5: Jak jste se dozvěděl/a o možnosti studia na U3V?.....	41
Graf č. 6: Co Vás vedlo k rozhodnutí studovat U3V?	42
Graf č. 7: Proč jste si vybral/a U3V při ČZU?	43
Graf č. 8: Existuje téma, které Vás zajímá a v nabídce U3V při ČZU není? Pokud ano, uveďte jaké.	45
Graf č. 9: Co je pro Vás při studiu nejtěžší?	46
Graf č. 10: Měl/a jste někdy období, kdy jste chtěl/a studia zanechat?	47
Graf č. 11: Výsledky hodnocení kvality přednášek	48
Graf č. 12: Co Vám osobně přineslo studium na U3V?.....	49
Graf č. 13: Jakou známkou byste v souhrnu hodnotil/a kvalitu U3V při CZU?	50
Graf č. 14: Naplnilo studium Vaše očekávání?	51
Graf č. 15: Doporučil/a byste studium dalším seniorům?	52
Graf č. 16: Budete pokračovat ve studiu na U3V při ČZU i v dalších letech?	53

13. Seznam příloh

Příloha č. 1 - Dotazník pro posluchače U3V při ČZU

Vážená paní, vážený pane.

Jmenuji se Dominik Petříček a jsem studentem 3. ročníku IVP při ČZU. Pro vypracování bakalářské práce, která se věnuje studiu seniorů na U3V, bych Vás chtěl poprosit o několik minut Vašeho času k vyplnění přiloženého dotazníku.

Dotazník je anonymní a výsledky průzkumu budou sloužit pouze k účelům zpracování bakalářské práce.

Jak vyplňovat dotazník

U uzavřených otázek, kde je možnost výběru, zakroužkujte, prosím, jednu možnou odpověď, nejlépe vystihující Váš názor.

Na otevřené otázky č. 3, 4, 5 a 6 vyjádřete, prosím, vlastními slovy svůj názor.

1. Jak jste se dozvěděl/a o možnosti studia na U3V?

- a) z tisku
- b) z internetu
- c) od známých
- d) jiný zdroj

2. Co Vás vedlo k rozhodnutí studovat U3V?

- a) získat nové poznatky
- b) udržet si duševní svěžest
- c) je to užitečné trávení volného času
- d) v mládí jsem neměl/a možnost studovat
- e) možnost setkávání s vrstevníky - s lidmi se stejnými zájmy

3. Proč jste si vybral/a U3V při ČZU?

.....
.....

4. Existuje téma, které Vás zajímá a v nabídce U3V při ČZU není? Pokud ano, uveďte jaké.

.....
.....

5. Co je pro Vás při studiu nejtěžší?

.....
.....

6. Měl/a jste někdy období, kdy jste chtěl/a studia zanechat?

.....
.....

7. Ohodnoťte kvalitu přednášek z hlediska: (1 = výborná, 5 = nedostatečná)

- a) zaměření
- b) srozumitelnosti
- c) metody výuky
- d) připravenosti lektora
- e) kvality studijních materiálů

8. Co Vám osobně přineslo studium na U3V?

- a) poznal/a jsem zajímavé lidi
- b) větší sebevědomí
- c) smysluplné vyplnění volného času
- d) povzbudilo mně k dalšímu vzdělávání
- e) jiné (uveďte příklad)

9. Jakou známkou byste v souhrnu ohodnotil/a kvalitu U3V při ČZU?

- a) výborně
- b) chvalitebně
- c) dobře
- d) dostatečně
- e) netroufám si hodnotit

10. Naplnilo studium Vaše očekávání?

- a) zcela
- b) částečně
- c) nenaplnilo
- d) neměl/a jsem žádná očekávání

11. Doporučil/a byste studium dalším seniorům?

- a) určitě doporučil/a
- b) spíše nedoporučil/a
- c) rozhodně nedoporučil/a jsou jiné možnosti jak trávit volný čas
- d) nevím

12. Budete pokračovat ve studiu na U3V ČZU i v dalších letech?

- a) ano
- b) ne
- c) ano, ale zvolím studium na jiné U3V

13. Pohlaví

- a) muž
- b) žena

14. Věk

- a) 50 - 55 let
- b) 56 - 65 let
- c) 66 - 75 let
- d) 76 let a více

15. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní
- b) vyučen
- c) středoškolské
- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské

16. Bydlíte v Praze? Pokud nejste z Prahy, napište název města, odkud dojíždíte, případně přibližnou vzdálenost od Prahy.

.....

Děkuji Vám, že jste věnovali svůj čas k vyplnění tohoto dotazníku.